

MENDELOVA UNIVERZITA V BRNĚ

Fakulta regionálního rozvoje a mezinárodních studií

Ústav regionální a podnikové ekonomiky

Rozvoj Kraje Vysočina

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vedoucí práce:

Ing. Radka Redlichová, Ph.D.

Autor:

Bc. Nikola Pazourová

BRNO 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem práci na téma Rozvoj Kraje Vysočina vypracovala samostatně a veškeré použité prameny a informace uvádím v seznamu použité literatury. Souhlasím, aby moje práce byla zveřejněna v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách ve znění pozdějších předpisů a v souladu s platnou Směrnicí o zveřejňování vysokoškolských závěrečných prací.

Jsem si vědoma, že se na mojí práci vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., autorský zákon, a že Mendelova univerzita v Brně má právo na uzavření licenční smlouvy a užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona.

Dále se zavazuji, že před sepsáním licenční smlouvy o využití díla jinou osobou (subjektem) si vyžádám písemné stanovisko univerzity, že předmětná licenční smlouva není v rozporu s oprávněnými zájmy univerzity, a zavazuji se uhradit případný příspěvek na úhradu nákladů spojených se vznikem díla, a to až do jejich skutečné výše.

V Brně dne:

.....

podpis

Abstrakt

Pazourová, N. *Rozvoj Kraje Vysočina*. Diplomová práce, Brno 2016.

Diplomová práce na téma „Rozvoj Kraje Vysočina“ se zabývá ekonomickým rozvojem a růstem v Kraji Vysočina. V rámci analýzy Kraje Vysočina práce popisuje místní průmysl, stavebnictví, infrastrukturu, sociální sféru, kulturu a cestovní ruch a v neposlední řadě podnikatelské prostředí, výzkum, vývoj a inovace. V rámci porovnání dat s ostatními kraji práce analyzuje ekonomický růst a rozvoj prostřednictvím indikátorů jako jsou hrubý domácí produkt, nezaměstnanost, čistý disponibilní důchod, výzkum a vývoj, podnikatelské prostředí či hospodaření veřejnosprávních orgánů. Pro komplexnější pohled na ekonomický rozvoj krajů a zjištění jejich pozice je na základě vybraných indikátorů zpracován kompozitní indikátor ekonomického rozvoje. Na základě zjištěných výsledků jsou v závěru práce nastíněna doporučení pro zlepšení ekonomické pozice kraje.

Klíčová slova: ekonomický rozvoj, hrubý domácí produkt, Kraj Vysočina, kompozitní indikátor, mezikrajské porovnání.

Abstract

Pazourová, N. *Development of Vysočina region*. Master thesis, Brno 2016.

The master thesis „Development of Vysočina region“ is focused on economic development and growth in Vysočina region. In analyze of Vysočina region the thesis describes local industry, construction industry, infrastructure, social sphere, culture and tourism and last but not least, business environment, research development and innovation. Within the data comparison with the other regions, the thesis analyzes the economic growth and development through indicators such as gross domestic product, unemployment, net disposable income, research and development, business environment and management of public authorities. For a more comprehensive view on the economic development of regions and identify their position is created composite indicator of economic development. In the conclusion are outlined recommendations based on the results for improving the economic position of the region.

Keywords: economic development, gross domestic product, Vysočina region, composite indicator, regional comparison.

Poděkování

Chtěla bych tímto způsobem poděkovat vedoucí své diplomové práce Ing. Radce Redlichové, Ph.D. za dobré vedení a cenné rady a dále panu doktorovi Cahovi za cenné rady ohledně zpracování dat v programu ArcGis. Také bych chtěla poděkovat své rodině, partnerovi a přátelům, kteří mi byli po celou dobu zpracování práce i po celou dobu studia velkou oporou.

V Brně dne

Nikola Pazourová

.....

Obsah

1. Úvod	7
2. Cíl práce a metodika	8
3. Literární rešerše	10
3.1 Ekonomický rozvoj a růst	10
3.2 Ekonomický cyklus	14
3.3 Měření a ukazatele ekonomického růstu	16
3.4 Teorie a modely růstu	18
3.5 Základní teorie rozvoje regionů	23
3.6 Faktory ekonomického růstu	25
3.7 Kapitál a ekonomický rozvoj a růst	29
4. Kraj Vysočina	34
4.1 Charakteristiky kraje	34
4.2 Statutární město Jihlava	35
4.3 Analýza kraje Vysočina	36
4.3.1 Průmysl a stavebnictví	36
4.3.2 Infrastruktura	38
4.3.3 Zdravotnictví	40
4.3.4 Kultura a cestovní ruch	41
4.3.5 Podnikatelské prostředí, výzkum, vývoj a inovace	43
5. Komparace krajů ČR	46
5.1 Hrubý domácí produkt	46
5.2 Čistý disponibilní důchod	49
5.3 Hrubý fixní kapitál	51
5.4 Bilance veřejných rozpočtů	52
5.5 Nezaměstnanost a ekonomická aktivita	53
5.6 Investice do výzkumu a vývoje	56

6.	Kompozitní indikátor.....	58
6.1	Výpočet korelace.....	59
6.2	Přiřazení vah k indikátorům.....	59
6.3	Standardizace a výpočet kompozitního indikátoru	60
7.	Diskuse	64
8.	Doporučení	65
9.	Závěr.....	69
10.	Literární zdroje	71
11.	Seznam obrázků, tabulek a grafů.....	75
12.	SEZNAM ZKRATEK	76
13.	PŘÍLOHY	77

1. Úvod

Zkoumaným tématem práce je posouzení rozvoje území Kraje Vysočina. Toto téma je v současnosti velmi rozšířené, jak u nás v České republice a jejích regionech, tak v ostatních zemích, provádí se na něj nespočet výzkumů a prací. Bývá často diskutováno jak širokou veřejností, tak i ekonomy, politiky, veřejnoprávními činiteli, učiteli, ale i studenty. Bývá také častým tématem různých televizních i veřejných diskusí. Ekonomický rozvoj a růst je obvykle zkoumán odborníky především z řad ekonomů, politiků, statistiků a je jedním z nejsledovanějších ekonomických ukazatelů vypovídajícím o stavu země či regionu, jelikož má velký vliv na kvalitu života. Faktorů ovlivňujících ekonomické prostředí regionu je mnoho. Hlavními ekonomickými faktory této práce jsou: hrubý domácí produkt, nezaměstnanost, čistý disponibilní důchod a technologický pokrok. V současné době nabývá téma ekonomického rozvoje na významu také v rámci udržitelného rozvoje. Ekonomický rozvoj a růst určitého území, ať už jde o stát, kraje, obce, města či další regiony, sledují především veřejnoprávní instituce, ale i obyvatelé regionů, pro které je důležité vědět, kde je dobrá ekonomická situace, tudíž i pracovní možnosti, vzdělávání a další faktory.

Téma rozvoje Kraje Vysočina je terčem veřejného zájmu z mnoha důvodů. Jedním z nich je zájem o budoucí pracovní uplatnění absolventů místních středních a vysokých škol a ostatních občanů. Každého potenciálního budoucího občana, zajímají i další důležité věci, které ovlivňují kvalitu života v místě bydliště. Např. dopravní obslužnost a rozvinutost dopravní infrastruktury, rozvinutost sektoru služeb, zdravotnictví, školství a environmentální prostředí. Kraj Vysočina má co nabídnout, je známý svým kvalitním životním prostředím, má poměrně rozvinuté střední školství a výborně se rozvíjející kulturní prostředí. I přes to, většina absolventů vysokých škol z tohoto kraje odchází. Důležitým bodem budoucího rozvoje je tedy otázka: „Jak přilákat mladé, ambiciózní a vzdělané lidi a jak je zde udržet?“ Výsledky práce, by mohly být užitečné zejména z hlediska objasnění vývoje a současného stavu místního ekonomického prostředí a jeho nedostatků. Samotná práce by také mohla sloužit jako podklad pro další analýzy a práce na toto téma.

2. Cíl práce a metodika

Hlavním cílem práce je zjistit a posoudit současný rozvoj Kraje Vysočina zaměřený na ekonomické prostředí a najít kladné a záporné faktory rozvoje, na základě dostupných dat. Dosažení hlavního cíle je závislé na splnění několika dílčích cílů, kterými jsou:

- Analýza vývoje ekonomického růstu prostřednictvím vývoje ukazatele HDP pro Kraj Vysočina a porovnání vývoje HDP a dalších indikátorů rozvoje s ostatními kraji České republiky.
- Vytvoření kompozitního indikátoru ekonomického růstu pro rok 2014 na základě zpracovaných dat.

V této práci je sledován ekonomický růst a celkový rozvoj, které jsou nejsledovanějšími charakteristikami ekonomické pozice země či regionů. Ekonomický růst je primárně zkoumán na základě vývoje hrubého domácího produktu. Rozvoj je poté posuzován na základě vývoje dalších indikátorů, ovlivňujících ekonomické, sociální a environmentální prostředí regionu, které jsou uvedeny níže. Data budou čerpána primárně z webových stránek Českého statistického úřadu

Teoretická východiska práce, slouží jako podklad pro zpracování analýzy vývoje ekonomického prostředí Kraje Vysočina a porovnání s ostatními kraji ČR. Tato jsou zpracována na základě dostupných literárních zdrojů, dokumentů a studií. Popisují a definují ekonomický rozvoj a růst, jeho faktory a modely, teorie ekonomického růstu, hlavní indikátory a způsoby měření.

Vlastní analýza zahrnuje posouzení vývoje ekonomického prostředí, jak samostatného Kraje Vysočina, tak porovnání s ostatními kraji České republiky. V rámci Kraje Vysočina jsou prvotně nastíněny základní charakteristiky kraje a krajského města, poté jsou zpracována a analyzována data o místním průmyslu a stavebnictví, dopravní infrastrukturu, sociálním zabezpečení, kultuře a cestovních ruchu a v neposlední řadě o podnikatelském prostředí a technologickém pokroku či inovacích.

Následně je v práci analyzován vývoj vybraných faktorů, ovlivňujících ekonomické prostředí krajů. Ekonomický růst je analyzován prostřednictvím vývoje hrubého domácího produktu v krajích ČR. Rozvoj je zkoumán na základě vývoje dílčích indikátorů, ovlivňujících ekonomické, sociální a environmentální prostředí. Jsou jimi lidské zdroje, čistý disponibilní důchod, ekonomická aktivita, nezaměstnanost,

technologický pokrok v závislosti na výzkumu a vývoji, podnikatelské prostředí, cestovní ruch a další. Zjištěné údaje jsou mezi sebou následně porovnávány, na základě čehož, je objasněna pozice Kraje Vysočina a ostatních krajů, či které kraje jsou v dílčích oblastech rozvinutější a které nikoliv.

Pro zjištění pozice mezi kraji a krajů s podobnými hodnotami, bude vytvořen kompozitní indikátor ekonomického rozvoje. Tento bude vypočítán na základě čtyř vybraných subindikátorů, kterými jsou nezaměstnanost, ekonomická aktivita, výdaje na výzkum a vývoj a saldo příjmů a výdajů veřejného rozpočtu. Tyto čtyři subindikátory byly vybrány na základě vypovídající schopnosti s ohledem na stanovený cíl, dle vyhovující kvality dat, především z hlediska úplnosti a dle jejich vzájemné korelace, která nesmí přesáhnout hodnotu 0,8. Uvažovanými indikátory, které předcházely výběru 4 indikátorů, jsou obecná míra nezaměstnanosti, výdaje na výzkum a vývoj, celkový přírůstek obyvatel, vydaná stavební povolení, ekonomicky aktivní obyvatelstvo, hrubý domácí produkt, hrubá měsíční mzda a saldo příjmů a výdajů veřejných rozpočtů. Po vytvoření korelační matice s těmito uvažovanými indikátory, byly vybrány výše zmíněné vyhovující indikátory, které nepřesahovaly požadovanou hodnotu korelace. Po výběru subindikátorů a výpočtu korelační matice následuje přiřazení vah, standardizace dat pomocí metody Z-skóre a výpočet jednotlivých kompozitních indikátorů krajů a stanovení jejich pořadí. Metoda Z-skóre spočívá v přepočtu původních hodnot vybraných subindikátorů na bezrozměrné veličiny. Vytvořený kompozitní indikátor nám umožní celistvější pohled na ekonomické postavení a pořadí krajů ČR a pozici Kraje Vysočina. Dle příslušných dat bude v geografickém informačním programu vytvořena mapa, a to pomocí metody natural breaks, neboli metoda více-vrcholového rozdělení. Tato metoda spočívá v rozdělení území do skupin na základě co největší podobnosti území a pro náš účel se tedy jeví jako nejvhodnější metoda. Na stejném principu je založena i shluková analýza, která shlukuje jednotky do skupin (shluků) dle jejich podobnosti. Kraje jsou tedy rozděleny do pěti skupin na základě bipolární barevné škály, přičemž červená barva značí nejhorší hodnoty indikátoru a zelená barva značí nejlepší hodnoty indikátoru.

V závěru práce, při sestavování návrhů a doporučení na zlepšení ekonomické pozice kraje Vysočina bylo využito indukce a dedukce.

3. Literární rešerše

3.1 Ekonomický rozvoj a růst

Ekonomický růst – je jednou z nejsledovanějších veličin, vypovídající o kvalitě života v dané zemi či státu a určuje pozici těchto zemí v mezinárodním měřítku. Pod tímto pojmem je myšlen skutečný růst národních výstupů, který může být zapříčiněn zvýšením kvality zdrojů, zvýšení počtu zdrojů nebo neustálým zlepšováním technologií. Přesněji řečeno jde o nárůst hodnoty vyprodukovaného zboží a služeb skrz všechna odvětví námi sledované ekonomiky. Hlavní determinantou pro sledování hospodářského růstu je hrubý domácí produkt (HDP). Pojmy ekonomický růst a ekonomický rozvoj bývají často zaměňovány nebo ztotožňovány, avšak ekonomický růst je jednou z nezbytných součástí ekonomického rozvoje. (Jasuja et al., 2015) V rámci ekonomického rozvoje jsou kromě HDP sledovány i další determinanty ekonomického vývoje, jako nezaměstnanost, produktivita práce, podnikatelské prostředí, výzkum a vývoj a další.

Skokan (2004) vysvětluje ekonomický růst jako souhrnný nárůst produktu země sledovaný v určitém období. Měřenou veličinou většinou bývá roční tempo růstu reálného hrubého domácího produktu země a zdůrazňuje, že růst HDP se může projevit i v případě velké nezaměstnanosti.

S definicí ekonomického růstu přichází též Jurečka (2014), který ho definuje jako růst reálného produktu země v čase. Sledovanou veličinou je nejčastěji HDP. Jde tedy o sledování dlouhodobého nárůstu velikosti vyprodukovaných výrobků a služeb.

Růst extenzivní či intenzivní

Tyto dva druhy ekonomického růstu se rozlišují na základě toho, zda je růst způsoben kvantitativně (extenzivně) nebo kvalitativně (intenzivně). (Jurečka, 2014) Extenzivní růst je zapříčiněn zapojováním nových faktorů do výrobních procesů či zásobou práce v podobě pracovní síly a zásobou kapitálu v podobě hmotných a nehmotných fixních aktiv. Kvalitativní neboli intenzivní růst, je způsoben prostřednictvím zvyšování účinnosti faktorů, jde tedy o efektivní využívání zásob, a lze ho posuzovat prostřednictvím produktivity práce a kapitálu. V rámci intenzivní analýzy růstu ekonomiky je nejpoužívanější výzkumnou metodou Cobb-Douglasova produkční funkce zahrnující výnosy z rozsahu. Přičemž tempo růstu produktu se rovná váženému

tempu růstu zásoby kapitálu, práce a technologického pokroku, což je označováno jako souhrnná produktivita výrobních faktorů. (Czesaný, 2012)

Krátkodobý ekonomický růst

Krátkodobý ekonomický růst je většinou spojen s předpokladem efektivnějšího využití výrobních kapacit podniku. Jde tedy o růst skutečného reálného produktu, který sestává ze zdrojů, které má podnik k dispozici a z technologického know-how, které vlastní.

Krátkodobý ekonomický růst jde ruku v ruce s hospodářským cyklem. Hospodářský cyklus je souhrn ekonomických výkyvů určitého delšího období. Hospodářské výkyvy v rámci jednoho roku jsou brány pouze jako dílčí změny v ekonomické aktivitě. (Fuchs, 2005)

Dlouhodobý ekonomický růst

Dlouhodobý ekonomický růst je tím, čeho by mělo být dosaženo. Jeho úkolem je především růst potenciálního HDP, tedy růst disponibilních výrobních kapacit a především zvýšení produkce ekonomiky. Potenciální hrubý domácí produkt neznamená to samé jako HDP, je to předpokládaná celková produkce v peněžních jednotkách, kterou je možné vyrobit prostřednictvím využití všech výrobních faktorů v ekonomice. Samozřejmě nejlepší by pro danou ekonomiku bylo, kdyby se potenciální HDP rovnalo HDP, protože by trhy výrobních faktorů byly v rovnováze. (Blažek, 2012)

Ekonomický růst a udržitelný rozvoj

Po dlouhá léta byla brána v potaz vysoká tempa růstu jako důkaz prosperující ekonomiky států a podnikatelských subjektů. Toto bychom mohli označit spíše jako konzervativní pohled na růst ekonomiky. V současnosti se začíná prosazovat tzv. koncepce udržitelného rozvoje, která vidí rozvoj jako růst blahobytu lidí v souladu s ochranou životního prostředí a zachování přírodních zdrojů pro budoucí generace. Jde tedy o snahu uspokojovat potřeby současné generace avšak ne na úkor generaci budoucí. (Jurečka, 2014)

Ekonomický růst: současné trendy a tendence

Za posledních několik desetiletí se ustálily určité způsoby, které se týkají ekonomického růstu. Výrazně se projevuje např. přemístění tzv. produkčních center do oblastí

s levnější pracovní silou, kvůli úspoře surovin či nákladů atd. Tento jev lze pozorovat jak globálně v rámci celé planety nebo i na úrovni států. Nese s sebou jak negativní tak i pozitivní dopady. Za pozitivní může být např. považováno použití nových technologií v rozvojových zemích, avšak i to s sebou nese jistá úskalí a pro ekonomický růst v tomto případě, je nutné splňovat určité předpoklady, které nejsou pro rozvojové země samozřejmé. Nutnými předpoklady jsou např.: politická a sociální stabilita země, stabilní měnová politika, vytvoření a především udržení dobrého školství, atd. Stěžejními determinantami ekonomického rozvoje jsou vlastnictví informací a kapitálu. Za přínosná rozvojová centra jsou považována tzv. magnetická jádra, za která jsou považována především USA nebo Čína, které růstem své produkce a ekonomiky pohánějí růst mnoha dalších ekonomik. Na základě průzkumů byly vymezeny některé předpoklady o současném ekonomickém růstu (Varadzin, 2004):

- 1) Produktivita práce ve vyspělých zemích roste zhruba o 2 % za rok.
- 2) Kapitálové zdroje na jedno pracovní místo stále rostou.
- 3) Výnosy z kapitálu se téměř nemění.
- 4) Kapitálový podíl na celkové produkci se také téměř nemění.
- 5) Téměř neměnný je i podíl práce a kapitálu na celkové produkci.
- 6) Dochází spíše k divergenci, než ke konvergenci.
- 7) Tempo růstu obyvatel je nepřímo úměrné s tempem růstu důchodu na osobu.
- 8) Za několik posledních desetiletí výrazně vzrostly investice do výzkumu, vývoje a celkově vědy.
- 9) Velké investice do technologického vybavení, do strojů, znamenají rychlý růst.
- 10) Vysokoškolské vzdělání stimuluje institucionální kvalitu růstového potenciálu.
- 11) Velké investice do vzdělání znamenají rychlý růst, co se týče inovačního potenciálu. Zdrojem růstu není lidský kapitál.
- 12) Dlouhodobý růst ve vyspělých zemích není dlouhodobě ovlivnitelný politickými intervencemi.
- 13) Růst podílu zahraničního obchodu na produktu je pozitivně korelovaný s mírou růstu produktu na obyvatele.
- 14) Neexistuje pravidlo, že rozvíjející se země rostou rychleji než ty vyspělé.
- 15) Hybatelem všeho je energie, která je nezbytná téměř ke všem činnostem. Kdo má energii, má nepopiratelnou výhodu.

Ekonomický rozvoj – Todaro (2012) definoval hospodářský rozvoj jako soubor věcí vedoucích ke zvýšení životní úrovně. Jako důležité determinanty rozvoje uvádí např. osvobození se od útlaku a stejně tak lepší možnosti volby pro občany. Jedním z nejpoužívanějších indikátorů ekonomického rozvoje, především v západním světě, je index lidského rozvoje neboli HDI, který je též považován za nejpřesnější. HDI pracuje s mírou gramotnosti a předpokládanou délkou života, jež vedou k produktivitě, a produktivita ovlivňuje ekonomický růst. Ekonomický růst pozitivně působí na zlepšování mnoha oblastí, což můžeme souhrnně nazvat zlepšováním kvality života a to vede ke zvyšování příjmu na obyvatele. (Jasuja et al., 2015)

Že je vlastně ekonomický rozvoj soudobý růst reálného produktu země a reálného produktu jednoho obyvatele, uvádí Jurečka (2014). Avšak mnozí autoři a ekonomové vysvětlují tyto dva pojmy poněkud odlišně, někteří chápou ekonomický růst jako kvantitativní veličinu a ekonomický rozvoj jako kvalitativní veličinu. Dobře známá je myšlenka ekonomického rozvoje, jako strukturální změny, která probíhá současně s ekonomickým růstem. Onou strukturální změnou může být např. obnova či rozvoj nových oborů a odvětví v ekonomice. Jednou z možností také je, že může země ekonomicky růst, ale nemusí se rozvíjet. (Jurečka, 2014)

Definici ekonomického rozvoje též nabízí Sweeny (1995, in Skokan 2004) podle něhož jde o „dlouhodobé zvyšování ekonomického bohatství země“. Pro ekonomický růst je podle něj důležitá podpora vzniku nových výrobních aktivit, což může dále pozitivně ovlivnit zaměstnanost, vytváření bohatství a také zvýšení poptávky po výrobcích či službách.

3.2 Ekonomický cyklus

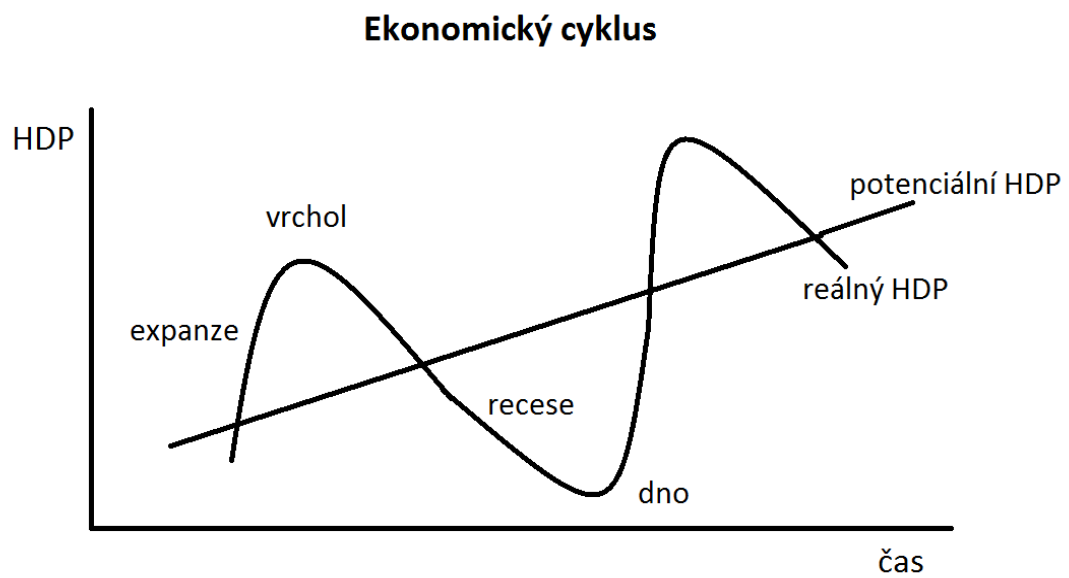
Každá země v rámci několika let prochází ekonomickým cyklem, který představuje výkyvy ekonomické aktivity neboli růst či pokles HDP v rámci několika po sobě jdoucích let. Ekonomický cyklus se zpravidla dělí na několik fází. Nejoptimističtější je fáze *expanze*, která znamená, že ekonomika roste a to způsobuje, že domácnosti více poptávají a více spotřebovávají. Dále firmám roste zisk a vytvářejí nové výrobní kapacity. V této fázi tedy roste HDP, klesá nezaměstnanost a více se investuje.

Po určité době se ekonomika dostává do bodu, kdy už není možné sehnat nové výrobní faktory, všechny dostupné kapacity byly vyčerpány, a tudíž nemohou vyrábět více zboží, tudíž zůstávají stále na stejné úrovni. Ekonomika je na svém *vrcholu*. Náklady na výrobu se stávají příliš vysoké, firmy proto omezují další nákupy strojů a zařízení. Dochází k poklesu poptávky ze strany spotřebitelů a k omezení příjmů pracovníků. Ekonomika tedy plynule přechází do další fáze *kontraktace* neboli poklesu. Jak už sám název vypovídá, dochází k poklesu ekonomické aktivity, poptávka nezvratně klesá, snižují se mzdy, mnohdy dochází k propouštění zaměstnanců a tudíž k růstu nezaměstnanosti, HDP stagnuje a ekonomika se dostává na své *dno*. V této fázi dochází k tomu, že náklady na pořízení kapitálu a pracovní sílu jsou tak nízké, že mnohé ekonomické subjekty začínají věřit v lepší časy, investují kapitál, tím zvyšují i příjmy pracovníků, případně vytváří nová pracovní místa a na základě toho opět začíná růst ekonomika a znovu nastává fáze expanze.

Dvěma souvisejícími termíny s ekonomickým cyklem, jsou také recese a krize. Za *recesi* je považován pokles ekonomiky v délce více než šest měsíců. *Krizí* je spíše myšlen prudký pokles ekonomiky, kdy HDP klesá velmi rychle a zároveň výrazně. (Urban, 2015)

V současné době se především uvádí, že ekonomika de facto stále roste avšak různou rychlostí neboli tempem, jde tedy spíše o zrychlení nebo zpomalení tempa růstu. (Czesaný, 2012)

Obr. 1) Schéma ekonomického cyklu

(Zdroj: vlastní práce, 2016)

3.3 Měření a ukazatele ekonomického růstu

Ekonomický růst se nejčastěji měří prostřednictvím vzorce ekonomického růstu, nebo míry ekonomického růstu. V případě ekonomického růstu je vzorec: $ER = Y_t - Y_{t-1}$ což lze definovat jako rozdíl mezi reálným produktem v tomto roce a reálného produktu minulého roku a měří tedy *absolutní přírůstek HDP*. Když bychom využili výpočet *míry ekonomické aktivity*, jejíž vzorec je $MEA = [(Y_t - Y_{t-1})/Y_{t-1}] * 100$, měřili bychom tempo ekonomického růstu neboli *tempo růstu HDP*, které vychází v procentech a znamená změnu reálného produktu za jeden rok. Právě tempo růstu bývá považováno za nejprůkaznější indikátor ekonomického růstu země či regionu. (Tuleja, 2005; Kliková, 2012; Švarcová, 2014; Fuchs, Urban, 2015)

Sledování velikosti produktu a tempa růstu je důležitá zejména kvůli tomu, že se od nich odvíjí úroveň celkových příjmů dané ekonomiky, což souvisí dále s životní úrovní každého z nás.

Jednotlivé druhy produktu se dělí následovně (Kliková, 2012):

Hrubý domácí produkt (HDP) – nejčastěji používaný indikátor k měření výstupu ekonomiky (produkce). Je používán spíše v evropských zemích, je více vázaný k zaměstnanosti a k dani z příjmů.

Hrubý národní produkt (HNP) – je veškerá produkce státu nebo země doma i v zahraničí (domácí VF v zahraničí). Je naopak používán v zemích, které využívají hojně zahraničních investic (např. USA).

Nominální HDP – je produkce v běžných cenách. Je v něm zahrnuta velikost reálně vytvořené produkce a její ocenění dle roku výpočtu.

Reálný HDP – je produkce v cenách stálých. Opět zahrnuje velikost reálně vytvořené produkce, avšak oceněnou cenami základními a stejnými pro všechna období. Reálný produkt je více používanou a lépe vypovídající veličinou.

Interpretace hrubého domácího produktu

Hrubý domácí produkt může být interpretován skrze tři metody výpočtu, kterými jsou metody produkční, výdajová a důchodová. Všechny ze jmenovaných vytvářejí de facto stejné výsledky, akorát jsou založeny na odlišných determinantách výpočtu.

Výrobní (produkční) metoda je založena na výpočtu produktu na základě produkcí jednotlivých firem či odvětví ekonomiky. Zahrnuje všechny finální výrobky a služby bez ohledu na konečného odběratele či spotřebitele. Základem výpočtu je tzv. přidaná hodnota výrobku. Tuto lze zjistit odečtením meziprojektu od závěrečné hodnoty produkce dané firmy. Součet přidaných hodnot jednotlivých podniků je poté roven celkové hodnotě HDP. Touto metodou lze zjistit i podíl jednotlivých odvětví ekonomiky, jako jsou zemědělství, průmysl či služby, na tvorbě HDP.

Výdajová metoda počítá hrubý domácí produkt jako hodnotu produktu vytvořeného za období. Tato hodnota se rovná součtu všech výdajů národního hospodářství. Vychází se přitom z myšlenky, že většina produkce je určena přímo k prodeji. Základní typy výdajů, podílející se na produkci, jsou např. spotřební výdaje domácností = C, investiční neboli kapitálové výdaje firem = I, státní výdaje = G a čistý export = E. Vzorec pro výpočet by tedy vypadal následovně: $HDP = C + I + G + E$

Důchodová metoda jak již napovídá název, vychází z toho, že hodnota hrubého domácího produktu je rovna hodnotě důchodů plynoucí domácnostem neboli vlastníků výrobních faktorů. Důchodem je myšlen celková hodnota mezd, rent, úroků a zisků za celou státní ekonomiku. Tato metoda vychází i z provedených směn, které v ekonomice probíhají, proto je HDP roven celkovým výdajům na trzích zboží a služeb. Z tohoto vychází, že celkové důchody v ekonomice jsou tedy rovny celkovým výdajům. (Fuchs a Tuleja, 2005; Urban, 2015)

3.4 Teorie a modely růstu

K vysvětlení příčin ekonomického rozvoje a růstu nám slouží právě ekonomické modely a teorie růstu. Tyto vysvětlují rozvoj dle různých faktorů, např. na základě technologického pokroku, lidských zdrojů, vzdělanosti či lokalizace. V následujícím textu jsou zmíněny teorie růstu z pohledu makroekonomického tedy na národní úrovni i z pohledu regionálního. Dále budou popsány jednotlivé teorie a modely růstu.

Teorie růstu v makroekonomii se týká ekonomického růstu na úrovni státu. Jedním z nejdůležitějších cílů každé země, je rostoucí trend kvality života obyvatel a toho lze dosáhnout prostřednictvím růstu produktivity výrobních faktorů, což bývá označováno jako růst potenciálního produktu neboli potenciálního HDP. (Mach, 1995)

Výrobní zdroje ekonomiky státu jsou považovány za nejdůležitější předpoklad pro ekonomický růst a jsou jimi: vstupy výrobních faktorů jako práce a kapitál, protože jejich velikost ovlivňuje růst produkce a použité technologie, které zahrnují úroveň znalostí i dopady vědeckotechnického pokroku a využití tohoto pokroku při vytváření produkce. Podrobněji můžeme ekonomický růst země odůvodnit tím, že potenciální reálný důchod se odvíjí od: 1. množství výrobních faktorů, čímž je myšlen růst množství práce a kapitálu a 2. zlepšení kvality výrobních faktorů jako např. zdokonalování výrobních faktorů týkající se zlepšení kvality pracovní síly a zlepšení procesů jako organizace výrobních faktorů a účinnější zavádění technologií. (Frait, Zedníček, 1995)

Ekonomický růst je v rámci této obecné státní úrovně chápán jako „růst potenciálního reálného důchodu neboli potenciálního produktu země v čase“. První makroekonomické modely růstu na národní úrovni se objevily přibližně již v 50. letech 20. století a za průkopníka můžeme označit Roberta Solowa, jenž vytvořil teorii ekonomického růstu založenou na produkční funkci, jež má vyjadřovat vztah vstupů k potenciálním výstupům ať už podniku či celého průmyslového odvětví. Solow tuto svojí teorii postavil na mikroekonomickém základu a vytvořil tak produkční funkci pro národní ekonomiku. Tuto funkci lze popsat jako vztah mezi hrubým domácím produktem a vstupy kapitálu, pracovní silou a autonomním faktorem růstu. Faktor růstu Solow nazval termínem „technická změna“. Produkční funkci můžeme vyjádřit jako:

$Y = F(K, L, A)$ přičemž:

Y = potenciální produkt či HDP sledované za 1 rok

K = označuje kapitál

L = práce (labour)

A = úroveň používané technologie.

Z rovnice lze vyvodit několik funkčních vztahů. Potenciální produkt (nebo HDP) reaguje na objem kapitálu, práce i na růst úrovně používané technologie. V případě transformace rovnice na $Y = A \cdot F(K, L)$ je A souhrnnou produktivitou (neboli autonomní růstovým faktorem) a zbytek rovnice, tedy $F(K, L)$ je označován za standardní neoklasickou produkční funkci. Solow vyzdvihuje technický pokrok jako nejdůležitější determinantu trvale rostoucího reálného důchodu země. (Skokan, 2004)

Teorie endogenního ekonomického růstu – Solowův model je z hlediska dlouhodobého ekonomického růstu potenciálního produktu založen na dvou determinantách. Mírou růstu obyvatel a tempem růstu technologického pokroku, které působí z vnějšího prostředí. Technologického pokroku však může využít každá země libovolně, což by ale znamenalo, že všechny země, které využily současně technologického pokroku, by měly směřovat k podobné úrovni průměrné produktivity práce a následně k podobnému životnímu standardu. (Mach, 1995) Bylo tedy jen otázkou času, než bude vytvořen koncept ekonomického růstu s faktory fungujícími uvnitř modelu. Tím se stala teorie endogenního ekonomického růstu, která má počátky v druhé polovině 80. let a za její průkopníky jsou považováni teoretikové jako P.M. Romer, R.E. Lucas nebo J.R. Barro. Jejím hlavním úkolem je vysvětlení technického pokroku, který je chápán jako výsledek tržní směny mezi subjekty. Technologický pokrok v této teorii znamená především novější a samozřejmě dokonalejší metody pro výrobu zboží a služeb. Je zde používán nový pojem „inovace“ a právě jejich prostřednictvím jsou zaváděny ony dokonalejší technologie, produkty či služby. (Skokan, 2004)

Dalším významným faktorem v této teorii je infrastruktura. Soukromé a veřejné investice jsou na stejné hierarchické úrovni. Investicemi do veřejné infrastruktury jsou zejména investice do výstavby škol, silni či dálnic, dopravních koridorů, inženýrských sítí či telekomunikací. Investice do těchto oblastí bývají efektivní a to hned ze tří důvodů: zvyšují míru výnosnosti soukromých investic, což dále vede k většímu užitku spotřebitelů a tím pádem jsou i důležitými faktory v tempech růstu potenciálního produktu. Teorie uvádí i možnost urychlení ekonomického růstu např. prostřednictvím (Barro, Sala-i-Martin, 2004):

- vytvoření daňových podnětů pro výdaje na výzkum a vývoj nových technologií,

- podpory investice do lidského kapitálu, jehož prostřednictvím může být dosaženo vyšší úrovně a též kvality vzdělání,
- zvýšení investice do infrastruktury.

Na základě teorie endogenního růstu bylo vytvořeno mnoho studií o vlivu infrastruktury na ekonomický růst, v jejichž rámci byla zjištěna vysoká návratnost investic do infrastruktury a to např. na základě autorů Aschauera či Canninga. Některými však byla zpochybněna, např. autory Munnelem a Gramlichem. Důležitou otázkou je zjištění směru kauzality mezi infrastrukturou a růstem. V krátkém období dochází ve většině zemí ke vzájemné kauzalitě mezi rozvojem infrastruktury a HDP. Většina studií o ekonomickém růstu bere v úvahu důležitou roli infrastruktury a hledá její pozitivní účinky, které dále zahrnuje do indikátorů. (Barro, Sala-i-Martin, 1995)

Může být nespočet dalších proměnných, které ovlivňují růst prostřednictvím infrastruktury. Různé politiky a charakteristiky zemí určují vzájemnou interakci infrastruktury a HDP, což vede k různorodosti výsledků mezi státy. Významným zjištěním je, že lidský kapitál a tržní deformace mají pouze malý vliv na růst infrastruktury, ačkoli mají vliv na ostatní formy kapitálu, které pohánějí růst. Dalším významným výsledkem je, že hustota obyvatel a urbanizace mají vliv na snižování poměru infrastrukturních aktiv na HDP a urychlují nerovnováhu. Autoři Hall a Jones (1997) poukazují na to, že příjem na obyvatele je úzce spojen s kvalitou institucí.

Model ekonomického růstu a investic do infrastruktury vzešlý z tohoto výzkumu ukázal značný vliv rozvoje infrastruktury na růst HDP. Využití potenciálu tohoto efektu pro hospodářský růst však závisí na institucionálních a ekonomických charakteristikách zemí. Také se ukázalo, že země mohou získat mnoho výhod zkvalitněním procesu investování a výkonnosti v sektorech infrastruktury. Samozřejmě byly v modelu zjištěny i nedostatky, např. neřeší kvalitu infrastruktury. (Esfahani, Ramírez, 2002)

Teorie růstu v regionální ekonomice se využívá ke sledování růstu či rozvoje na regionální či místní úrovni. Produkční funkce se využívá pro výpočet určité části průmyslového odvětví v místě našeho zájmu (např. pro jeden sektor zpracovatelského průmyslu). Vzorec pro výpočet produkční funkce je tedy (Skokan, 2004) $Q = A(z, g)F(K, L)$, kdy:

Q = výstup daného odvětví

$F(K, L)$ = funkce kapitálu a práce

A $(z, g) =$ je tzv. růstový faktor, prezentující kombinaci proměnných z a g , pod proměnnou z , se skrývají tzv. aglomerační efekty, které vytvářejí aglomerační úspory = úspory v nákladech (mohou jimi být úspory z lokalizace nebo úspory z urbanizace) a proměnná g prezentuje technický pokrok aneb inovace.

Je důležité uvědomit si zásadní rozdíl mezi aglomeračními úsporami a technickým pokrokem. Technický pokrok je využívání nových dostupných technologií, kdy je firma schopná vyprodukovat více výstupů s totožnými vstupy práce a kapitálu. Je to tedy vliv, který působí uvnitř firmy. Aglomerační úspory jsou naopak definovány jako úspory, které působí na firmu externě. (Skokan, 2004)

- **Keynesiánské modely**

Keynesiánství vneslo do ekonomiky nové světlo, bralo v potaz aktivní roli peněz, princip efektivní poptávky a pojetí úspor. Na Keynesa navázali Harrod a Domar, kteří model růstu zdynamizovali a každý do něj přispěli svým způsobem. Přístup klade důraz na stranu poptávky. Investice jsou součástí efektivní poptávky a zvětšují důchod prostřednictvím multiplikátoru. Model je založený na udržování určité míry investic, v případě nedodržení totiž nastane nerovnováha, která se projeví v inflaci, nebo nezaměstnanosti. Nedostatkem je však chybějící definice oné rovnováhy, která má být dodržována. (Varadzin, 2004)

- **Neoklasická teorie růstu**

Je založena na teorii výrobních faktorů. Dle této teorie růst závisí na změně kapitálu, kterým jsou pracovní síla a půda a vynásobených jejich mezní produktivitou. Základními modely jsou Cobb-Douglasova funkce a Solowův model, které jsou již zmíněny výše. (Varadzin, 2004)

Jakousi odnoží neoklasické teorie růstu je růstové účetnictví, které se snaží určit vlivy jednotlivých faktorů, jako jsou práce, kapitál a technologie na celkový dlouhodobý růst. (Blažek, 2012)

Neoklasická teorie růstu je taktéž významnou z hlediska technologické změny, která je brána jako exogenní faktor. Technologie je zde uvažována jako veřejný statek, který je pro země všeobecně přístupný a ekonomiky různých zemí mají tudíž tendenci se tedy přibližovat ke stejné míře technologické změny. Na základě tohoto modelu lze tedy říci, že v dlouhém období poroste důchod na hlavu stejným tempem technologického pokroku ve všech zkoumaných zemích. (Kadeřábková, 2001)

- **Nová teorie růstu**

Autory, kteří ustanovili jakýsi základ této teorie, jsou Romer a Lucas, kteří ji společně s ostatními vyvinuli kvůli vysvětlení explicitního paradigmatu, na základě kterého je determinován dlouhodobý růst v rámci endogenních modelů a nějž má významný dopad vládní politika. Základní tezí teorie je akumulace kapitálu v čase. Teorie tedy pracuje s kapitálem fyzickým i lidským a také s technickým pokrokem, který úzce souvisí s lidským kapitálem. (Varadzin, 2004)

I nová teorie růstu poskytla v minulosti určité přínosy z hlediska technologické změny, která je zde naopak brána jako faktor endogenní. Objasnění technologického pokroku je rozděleno do dvou fází dle odlišení pojetí konkurence. Zpočátku však bylo objasněno rozšíření pojetí kapitálu, které umožňuje další růst a to i bez exogenní technologické změny. V jednom případě je kapitálem myšlen jako kapitál fyzický plus investice do výzkumu a vývoje a ve druhém případě je objasněn význam kapitálu lidského. (Romer, 1990; Kadeřábková, 2001)

- **AK modely nové teorie růstu**

Jsou skupinou, která zahrnuje modely endogenního růstu vycházející z AK produkční funkce. Produkční funkce předpokládá konstantní výnosy z rozsahu a naopak nepředpokládá klesající výnosy z akumulovaného faktoru. Prvním modelem je Romerův „learning-by-doing“ model, který k základní myšlence AK modelu přidal ještě Arrowovu myšlenku, že znalosti jsou vedlejším produktem investic. Tento model je považován za rovnovážný model endogenního technického pokroku, v němž je dlouhodobý růst poháněn akumulací znalostí. Druhým modelem je dvousektorový Lucasův model který významně navazuje na novou teorii růstu. Jako hlavní uvažuje investice do lidského kapitálu, které jsou determinantou technického pokroku. Třetí jsou modely výzkumu a vývoje, neboli R&D modely, které popisují rozhodnutí ve výzkumu a vývoji na mikroekonomické úrovni. Je propojením teorie růstu a teorie monopolistické konkurence a hlavním úkolem je popis procesu inovování. (Varadzin, 2004)

3.5 Základní teorie rozvoje regionů

K vysvětlení rozvoje na regionální úrovni a toho proč jedny regiony dosahují jiné ekonomické úrovně než ty druhé, existují základní teoretické koncepty rozvoje regionů.

Teorie ekonomické základny nebo také exportní základny, je jednou ze tří nejznámějších teorií regionálního rozvoje. Jako základní příjem regionu uvažuje tato teorie jeho export. Zboží a služby vyprodukované na území regionu dělí na činnosti základní, které jsou určené pro export a činnosti nezákladní, určené výhradně k potřebám místních obyvatel. V rámci rozvoje jsou tedy podporovány především firmy vyrábějící pro export regionu, které jsou označovány i jako hnací odvětví. Tento přístup je založen na tom, že prostřednictvím podpory exportních firem či odvětví dojde i ke zvýšení poptávky ostatních firem v regionu a tím pádem i k růstu těchto firem či odvětví. Nevýhodou je možnost překážek pro uskutečnění exportu, kterými mohou být různá celní či daňová omezení, uměle vytvořené devizové kurzy nebo podpora exportu stávajících firem. Pozitivním důsledkem aplikace této teorie je, že vytvoření jednoho pracovního místa v exportní firmě vede ke vzniku dalších nových pracovních míst v souvisejících činnostech. Přínosem teorie je její snadná aplikovatelnost při dodržování určitých podmínek a negativem naopak přílišný důraz kladený víceméně pouze na uspokojování externí poptávky. Za hlavního představitele bývá označován D.C. North.(Blažek, Uhlíř, 2011)

Sektorová teorie růstu je další teorií regionálního rozvoje. Vychází z předpokladu, že rozvoj regionu závisí na struktuře a poměru třech hlavních sektorů, jimiž jsou: primární sektor (prvovýroba), sekundární sektor (zpracovatelský průmysl) a terciární sektor (služby), na tvorbě celkového produktu. Předpokládá se, že v nejvíce rostoucích regionech převažuje primární a sekundární sektor, které by měly produkovat nejvyšší přidanou hodnotu. Na základě růstu těchto dvou sektorů se zvyšuje příjem obyvatel, který dále vede k charakteristickému růstu terciárního sektoru služeb. V současnosti zde ještě přibývá sektor kvartéru, který reprezentuje vědu, výzkum a techniku. Na základě změn a nových trendů se mění struktura hospodářství regionů a tím pádem i důležitost zastoupení jednotlivých sektorů. V současné době jsou spíše podporovány sektory terciární a kvartérní. Nedostatkem teorie bývá označováno

upřednostňování nabídkové strany a založení teorie na přesunu výrobních faktorů do v určité chvíli ziskovějších sektorů. (Redlichová, 2013; Krejčí, 2010)

Poslední významnou teorií je **Teorie polarizovaného rozvoje**. Tato teorie v pojetí F. Perrouxe (přesněji *Teorie růstových pólů*) připisuje hospodářský růst regionů tzv. pólům růstu, které jsou hnací jednotkou rozvoje. Tyto póly rozvoje neboli hnací podniky či odvětví, dodávají impulsy k rozvoji dalších podniků či odvětví. Ostatní podniky či odvětví, které nejsou póly rozvoje, jsou označovány jako hnané. Póly lze rozdělit na technické a technologické, příjmové či důchodové, psychologické a geografické. J. Friedman zastupuje teorii na základě jím zavedeného pojmu *Jádro-periferie*. V tomto pojetí je hnací oblastí jádrový region, ve kterém se nachází více pólů rozvoje a hnanou oblastí je poté periferní region, který má více vedlejších pólů rozvoje. Předpoklad této teorie je, že vlivem koncentrace podniků poblíž jádra, se bude toto jádro rozšiřovat. (Krejčí, 2010)

3.6 Faktory ekonomického růstu

Faktory ekonomického růstu přímo vycházejí z teorie růstu v makroekonomii a na jejich vývoj by měla být primárně soustředěna pozornost. Jsou totiž determinantami produkční schopnosti ekonomiky, která se odvíjí především od množství a kvality výrobních zdrojů a dle úrovně technologií. Za faktory růstu jsou tedy považovány: práce, kapitál, lidé a technologické změny. (Jurečka, 2014) Tyto výrobní faktory jsou analyzovány a sledovány prostřednictvím souhrnných ukazatelů produktivit (např. produktivita práce, produktivita kapitálu. (Czesaný, 2012)

Práce – co se týče práce, hlavní sledovanou veličinou je samozřejmě množství práce, které se však odvíjí dle současné zaměstnanosti, ale i produktivita práce. Zaměstnanost záleží na mnoha faktorech, jimiž jsou např. počet obyvatel v zemi, podíl obyvatel v produktivním věku na celkovém počtu obyvatel nebo míra pracovní aktivity. Vzorec pro výpočet zaměstnanosti má tuto podobu:

*zaměstnanost = koeficient pracovní aktivity * koeficient produktivity obyvatel * počet obyvatel*

Pro určení vlivu zaměstnanosti na ekonomický růst má význam především koeficient pracovní aktivity, který určuje poměr počtu pracovníků zapojených do pracovního procesu vůči počtu všech obyvatel země v produktivním věku. Vysoký počet obyvatel však nemusí nutně znamenat ekonomický rozvoj a růst země, nýbrž důležitou determinantou je vzdělanost pracovníků, tedy kvalifikace. (Jurečka, 2014)

Lidské zdroje – představují kapitál a zároveň výrobní faktor, který zahrnuje úroveň vzdělání obyvatel a jejich kvalifikaci v zemi. Jsou významným zdrojem ekonomického růstu. Vzdělanější lidé mohou pracovat v různých oborech, jsou kvalifikované pro výzkum a vývoj a vytváření nových technologií, které jsou nezbytnou determinantou ekonomického růstu každého územního celku. (Jurečka, 2014) V případě výskytu kvalitního lidského kapitálu lze pracovat a také přímo vyvíjet nové technologie. V tomto případě rozlišujeme dva způsoby pořizování nových technologií (Pavlačka, 2014):

- imitaci – neboli přebírání nových technologií od ostatních států
- inovaci – vlastní vytváření nových technologií a zdokonalování stávajících.

Kapitál – myšlený jako fyzický kapitál podniku, tedy objem výrobků, materiálu, zboží, surovin, strojů a dalších zařízení či budov, které jsou předmětem výrobního procesu firmy. Zvětšování objemu tohoto kapitálu může mít za následek ekonomický růst. Příliš velká zásoba tohoto kapitálu však nemusí být pro podnik efektivní, starší technologie a stroje je nezbytné obměňovat za novější, aby mohlo docházet k technologickému pokroku, který vede k zefektivnění a ekonomickému růstu. (Jurečka, 2014)

Přírodní zdroje – jsou také nezbytnou determinantou ekonomického rozvoje a růstu. Je v něm zahrnuto množství půdy a nerostné bohatství země, přičemž zásadní je i sledování kvality těchto zdrojů. (Pavlačka, 2014)

Technologické změny – jsou, jak dokazují mnohé studie tahounem ekonomického růstu. V minulosti byla nalezena souvislost vyspělých ekonomik v pokročilé fázi ekonomického vývoje, se zvyšováním produktivity na základě technologických změn, které dostaly přednost před růstem práce a kapitálu, které byly dominantní např. v období industrializace.

Technologické změny definují změny ve výrobních procesech nebo mohou znamenat i zavádění nových produktů, jejichž aplikace vytvoří efektivnější výstupy. Z hlediska růstu produktivity jsou významné technologické a výrobové inovace vzešlé z předešlé invence. Invence byla nová důležitá myšlenka či vynález, předcházející technologické změně. (Jurečka, 2014)

Institucionální a sociokulturní faktory ekonomického růstu

Je nezbytné dívat se na problematiku ekonomického růstu také z hlediska jiného, než čistě ekonomického. Je zde spousta dalších faktorů, které jej mohou ovlivnit. Často bývá ovlivněn faktory, jako jsou druh vládní ekonomické politiky, kvalita právního systémů, sociální atmosféra ve společnosti, kriminalita, konkurenceschopnost a další.

K ekonomickému růstu přispívají samozřejmě inovace v infrastruktuře, výstavba nových škol či závodních podniků nebo vývoj nových technologií a strojů, ale důležitou determinantou k tomuto všemu je prvotní změna v myšlení lidí a odvaha zkusit něco nového, co by mohlo vést k jejich rozvoji. Je to takový klíč k novému rozvoji.

Rozhodování v ekonomickém prostředí ovlivňují institucionální faktory, ať už formální jako jsou právní řád či zákony či neformální, jimiž jsou myšleny různé tradice či zvyky. Za samostatnou kapitolu bychom mohli označit tzv. vládní ekonomickou

politiku, která ovlivňuje ekonomický růst prostřednictvím stanovování daní, rozhoduje, zda investovat do lepší infrastruktury, vzdělanosti obyvatel či výzkumu a vývoje a stará se o nezbytná opatření, jako o aplikaci ochrany hospodářské soutěže. (Jurečka, 2014)

Veřejné výdaje

V posledních několika letech se změnil pohled na produktivní veřejné výdaje jako na motor ekonomického růstu. Tento jev byl nedávno přezkoumán v rámci endogenní teorie růstu, kdy byl na základě empirické práce Aschauera z roku 1989 vytvořen nový model růstu, který začal brát veřejné výdaje jako faktor samovolně zvyšující produktivitu a dlouhodobý růst. (Barro, 1990) Je všeobecně uznávána myšlenka, že investice do fyzické infrastruktury, včetně dopravy, telekomunikací, energetiky atd. může zlepšit produktivitu všech vstupů ve výrobním procesu a tím zároveň posílit dlouhodobý růst usnadněním tržních transakcí a vznikem externalit mezi firmami nebo průmyslovými odvětvími. Tam, kde je zlepšována infrastruktura, je pro podnikatele snadnější přijetí nových technologií a vytváření technického pokroku a tím i ekonomického růstu.

Např. výzkum 24 čínských provincií (Démurger, 2001) odhalil, že rozdíly v geografické poloze, dopravní infrastruktury a telekomunikacích znamenají rozdíly ve výkonu provincií a nejvýznamnějším diferencujícím faktorem byla doprava. Pro vyvážený ekonomický růst je důležité zaměřit se na rozšíření a zkvalitnění přepravní sítě, skladování a distribuční služby či telekomunikaci ve venkovských oblastech, což by umožnilo i rozvoj účinných konkurenčních trhů.

Růstové faktory na straně nabídky a poptávky

Růstové faktory mohou být rozděleny i dle toho, zda jsou poptávkové či nabídkové. Nabídkovými bývají např. přírodní a klimatické podmínky, ekonomická aktivita obyvatel, výrobní faktory, organizace výroby a vědeckotechnický pokrok. Poptávkovými faktory mohou být výdaje na konečnou spotřebu, hrubá tvorba kapitálu či zahraniční obchod. (Urban, 2015)

Pro Českou republiku existuje spousta typických specifíků v rámci rozvoje ekonomiky. V rámci poptávky, neboli když se jedná o strukturu spotřebních výdajů, je zaznamenán dlouhodobě o něco nižší podíl spotřeby domácností a podnikových investic než podíl spotřeby vlády. Ve většině vyspělých západních států Evropy je tomu

naopak. Na straně výroby neboli nabídky je typický vyšší podíl průmyslových odvětví, především zpracovatelského průmyslu, avšak v poslední době výrazně nabývá na významu terciární sektor služeb, díky čemuž se primér a sekundér dostávají spíše do pozadí. Tento trend je typický pro ekonomiky vyspělých zemí.

Za jednu z nejstabilnějších položek na straně poptávky jsou dlouhodobě považovány výdaje na konečnou spotřebu domácností. Jde o nejméně kolísavou položku výdajů na HDP. Další stabilní položkou jsou výdaje na konečnou spotřebu vlády. Významný avšak dalo by říci, že nejvíce kolísavý, je pro českou ekonomiku import a export, což se projevilo i v období začátku hospodářské krize v roce 2009, kdy oproti předchozím obdobím došlo k výraznému poklesu poptávky ze zahraničí a hodnoty vývozu i dovozu se v této době snížily až o desetinu. V roce 2010 už opět došlo k významnému růstu zahraničního obchodu a to dokonce více než v letech před hospodářskou krizí. Bilance vývozu a dovozu vzrostla meziročně o 18 %. K hospodářskému růstu v rámci výdajové strany HDP tedy nejvíce přispívají spotřeba domácností, spotřeba vlády, investice firem, které jsou též velmi kolísavé a bilance zahraničního obchodu.

Strana nabídky se zabývá naopak výrobní strukturou ekonomiky státu. Nejsledovanějšími ukazateli jsou produkce, mezispotřeba a hrubá přidaná hodnota, která navazuje a vychází ze dvou předešlých ukazatelů. Pro českou republiku je stále charakteristická průmyslová a zemědělská výroba. Oproti minulosti však postupně dochází k poklesu těchto dvou odvětví a do popředí se mírně dostávají služby. Průmyslová výroba je problematická z toho pohledu, že závisí na mnoha komponentách a mění společně s ekonomickými cykly. Je především citlivá na zahraniční poptávku. Sektor služeb je sice méně zastoupen a pomaleji roste, ale o to více je stabilnější, než průmysl. Charakteristické je v českém zpracovatelském průmyslu výroba komponent do motorových vozidel, která zahrnuje i výrobu dalších plastových komponent a na kterou též navazuje strojírenský průmysl. Bylo vědecky prokázáno, že k hospodářskému růstu dlouhodobě nijak nepřispívá primární sektor, který zahrnuje právě pro nás typickou zemědělskou výrobu. Za sektor, napomáhající růstu je považován průmysl, který tvoří reálnou přidanou hodnotu. (Czesaný, 2012)

3.7 Kapitál a ekonomický rozvoj a růst

V současné literatuře se můžeme dočíst, že existuje několik druhů kapitálu, které jsou základním předpokladem ekonomického růstu. Těmto kapitálům se také mnohdy říká bohatství zemí a tento přístup vzniknul při snaze oddělit jednotlivé komponenty bohatství. Tato bohatství se spolu prolínají a ovlivňují se navzájem. Kvalitní životní prostředí, které spadá pod přírodní kapitál, může pozitivně ovlivnit zvyšování lidského kapitálu. Totéž platí o kvalitním institucionálním a ekonomickém prostředí. Mohou ovlivnit nejen vyšší, ale i kvalitnější lidský kapitál, zvyšující se produkční potenciál i kvalitnější finanční prostředí.

- **Lidský kapitál**

Lidský kapitál zahrnuje především znalosti a dovednosti lidí, které mohou vést k technologickému pokroku a prostřednictvím toho ke zvyšování bohatství a ekonomickému růstu. V rámci lidského kapitálu je však důležité nezapomínat také kromě vzdělání na zdraví obyvatel.

V rámci úrovní dosaženého vzdělání se zkoumá *návratnost investice do základního, středního a vysokého vzdělání*. Na základě průzkumů zemí s různými příjmy můžeme říct, že jako nejvýnosnější se ukázala být investice do základního vzdělání a jako důvod se uvádí nejpříjemnější náklady a transformace negramotného jedince na gramotného. Nejméně výnosná poté byla investice do vzdělání vysokoškolského. Dobré vzdělávání zaručuje budoucí kvalitu lidských zdrojů a tím samozřejmě i růst produktivity práce a výrobních faktorů, jež jsou základními determinantami ekonomického růstu. Vzdělání lidé zajišťují konkurenceschopnost ekonomiky a jsou lákadlem pro zahraniční firmy a investice. Dalším sledovaným indikátorem jsou *veřejné výdaje na vzdělání v % HDP*, které jsou ovlivněny školskými systémy zemí a jeho financováním z veřejných či soukromých zdrojů. ČR je zemí s nízkými výdaji na vzdělávání. V Ročence světové konkurenceschopnosti z roku 2008 bylo uvedeno, že ČR průměrně investuje do jednoho žáka cca polovinu až tři čtvrtiny obvyklých výdajů. Pro dobré fungování ekonomiky je důležitá rovnováha vzdělanostní struktury. V dnešní době je v ČR nezbytné posílení středoškolských a učňovských oborů. Podíl osob se středoškolským vzděláním v ČR je vysoký, avšak podíl osob s dokončeným vysokoškolským vzděláním je stále velmi nízký, ale pro ekonomiku do budoucna důležitý. V rámci hodnocení světové konkurenceschopnosti, byla kvalita

českého i evropského vzdělávání ohodnocena pod úroveň požadovanou v rámci plnění cílů Lisabonské strategie. Na významu narůstá celoživotní vzdělávání. (International Institute for Management and Development, 2008) Sledovaným indikátorem bývá i připojení domácností k internetu a výdaje na informační a telekomunikační technologie. Jak již bylo napsáno, nezbytné je zdraví obyvatelstva, které je ovlivňováno úrovní poskytované zdravotní péče a demografickým pohybem. Sledovanými veličinami jsou střední délka života, struktura obyvatelstva v % celkové populace, hrubá míra porodnosti a úmrtnosti na 1000 obyvatel. (Šrédl, 2010, Kameníček, 2003)

- **Společenský kapitál**

Nebo také sociální kapitál zahrnuje především nastavení fungování institucí, protože výrazně ovlivňuje rozhodování všech ekonomických subjektů. Jde především o fungování a dodržování obecných norem chování, právního systému, kvalitní a efektivní centrální vládu a též o mimovládní aktivity, jako občanské iniciativy. Dobré nastavení institucionálních vztahů též přispívá k žádoucím podmínkám pro podnikatelské prostředí a tím pro vytváření ekonomického růstu společnosti. Sledovanými indikátory jsou: aktivita občanů ve volbách, kvalitní fungování veřejné správy a přístup k informacím. Co se týče účasti občanů ve volbách, trend je v posledních desetiletích klesající a to nejen v ČR, ale i v ostatních evropských zemích. Při hodnocení veřejné správy se dostává do popředí a získává na popularitě hodnocení vnímání korupce, které provádí Transparency International. V roce 2010 se ČR umístila na 53. místě ze 180 hodnocených zemí. V rámci monitoringu vlád, který provádí světová banka, je sledováno šest ukazatelů vyjadřujících fungování vlád. Indikátory jsou občanská svoboda, politická stabilita, efektivita vlády, kvalita pravidel, právní stát a kontrola korupce. (Světové ekonomické fórum, 2011)

Dle Světového ekonomického fóra (2014) se ČR oproti předešlému období 2013-2014 posunula o devět míst a dosáhla na 37. místo ze 144 zemí v hodnocení Globálního indexu konkurenceschopnosti. Průměrně ze tří hodnocených kategorií dosáhla 4,53 bodů z celkových 7. Na základě dalších výsledků můžeme říct, že mezi obdobími došlo k mírnému ekonomickému oživení země a deficit rozpočtu klesl. Do budoucna je doporučeno dále zkoumat a zlepšovat přechod na znalostní ekonomiku, protože technologická připravenost prozatím zůstává stále nízká. Za nejproblematičtější vnímané faktory byly označeny neúčinnost vládní byrokracie a korupce.

- **Produkční kapitál**

Zahrnuje především fixní aktiva, která jsou minimálně jeden rok zapojena do výrobního procesu ekonomiky. Převážnou část zahrnují hmotná fixní aktiva, kterými jsou budovy, stroje, dopravní, informační a telekomunikační infrastruktura a půda nevyužívaná k produkci. Zbytek jsou aktiva nehmotná a to především software. V ČR je poměr 99 % ku 1 %. Jedním ze sledovaných indikátorů je zejména stav hrubého fixního kapitálu. Z dlouhodobého hlediska je nejlepší možností zvyšování výkonnosti ekonomiky využívání technologických inovací. Dle Světového ekonomického fóra (2011) je vytváření a využívání inovací jedinou lidskou ekonomickou činností, která nepodléhá zákonu klesajících mezních výnosů.

Dalšími možnými indikátory pro posuzování produkčního kapitálu jsou ukazatele inovačních aktivit, kam mimo jiné patří technologická připravenost země, velikost a struktura investic do výzkumu a vývoje, existence vědeckých institucí, nebo spolupráce mezi výzkumnými institucemi a firmami. Dle SEF (2011) je ČR jednou z 35 zemí prosazujících inovační ekonomiku. ČR má prozatím nízký podíl pracovníků ve výzkumu a vývoji a vědců na celkové zaměstnanosti. Důležitým indikátorem jsou výdaje na výzkum a vývoj v % HDP. Kvalitu inovačního prostředí lze mimo jiné posuzovat i dle podaných žádostí na patenty a schválených patentů. Důležitým ukazatelem je též bilance vývozu a dovozu high-technologií či výrobků v procentu celkového vývozu a dovozu.

- **Přírodní kapitál**

Jako přírodní kapitál jsou vnímány přírodní zdroje, které má země k dispozici a může je využívat, přičemž by se mělo dbát na udržitelné využívání těchto zdrojů, a to především u zdrojů neobnovitelných. Jako jediné nejsou produkovány člověkem. Mezi sledované hodnoty přírodního kapitálu země patří např. zisk, současná hodnota renty z nerostného a přírodního bohatství ekonomiky (ropy, zemního plynu a drahých kovů), dále úrodné půdy, lesy a chráněná území. Může být sledováno i ekologické fungování přírody a ekosystémů. Velmi sledovaná bývá energetická náročnost, která je definovaná jako hrubá spotřeba energie v podílu na HDP na určitém území. V posledních letech byl zaznamenán pokles spotřeby tuhých paliv a její přesun k palivům plyným. Sledovaná také bývá energetická závislost země v %, která poukazuje na to, jak je domácí nabídka schopna pokrýt poptávku a do jaké míry je závislá na dovozu ze zahraničí. Dle

Eurostatu je to tedy čistý dovoz energií v podílu na celkové hrubé spotřebě. (Czesaný, 2012)

- **Finanční kapitál**

Posledním druhem kapitálu, je kapitál finanční. Pro každou ekonomiku je důležitý zdravý finanční systém, především efektivní investování finančních zdrojů, které je předpokladem rozvoje podnikatelského prostředí. Finanční kapitál země zahrnuje hotovostní a bezhotovostní peníze, akcie, dluhopisy i peníze v penzijních fondech. Důležitým sledovaným indikátorem je stav finančních aktiv daného roku v mil. Kč, který ukazuje rozdělení a podíl jednotlivých druhů finančních aktiv. K posuzování kvality finančního sektoru se např. využívá index globální konkurenceschopnosti. Jelikož našemu finančnímu systému dominují banky, uvedeme i několik sledovaných indikátorů z tohoto odvětví. Ukazatelem stability a zdraví tohoto odvětví je např. kapitálová přiměřenost, který odkazuje na to, jak moc je banka jištěna vlastními prostředky před možnými ztrátami. (Urban, 2015)

Na základě mnoha výzkumů můžeme s jistotou říct, že finanční vývoj země má zásadní význam i pro ekonomický růst a další vývoj země. Směr souvislostí mezi finančním rozvojem a ekonomickým růstem je důležitý zejména kvůli svým důsledkům pro rozvojovou politiku. Otázkou zůstává, jaký je mezi nimi vztah, zda finanční rozvoj podporuje hospodářský růst nebo naopak ekonomický růst pohání finanční vývoj?

Např. Patrick se v roce 1966 v rámci své práce zabýval vztahem mezi finančním vývojem a ekonomickým růstem a stál za hypotézou, že hospodářský růst vzniká na základě finančního vývoje, což znamená úmyslné vytváření finančních institucí a trhů zvyšujících přísun finančních služeb, což dále vedlo právě k ekonomickému růstu. Oproti tomu, teoretikové jako např. Mc.Kinnon, King, Levine či Kugler (in Calderón, Liu, 2003) jsou z pohledů jejich prací na straně toho, že ekonomický růst je tím co zapříčiňuje finanční rozvoj. Např. rostoucí poptávka po finančních službách může vyvolat expanzi ve finančním sektoru, což by způsobilo, že by reálná ekonomika vzrostla. (Calderón, Liu, 2003)

Patrick stál i za rozvojem další teorie, a to stádia vývoje, dle které finanční vývoj může vyvolat tvorbu kapitálu v raných fázích ekonomického růstu. Vývoj nových finančních služeb a jejich inovace otevírají nové příležitosti pro investory a zapříčiňují ekonomický růst. Beck et al. (2000) ve své práci uvádí, že finanční vývoj může

ovlivňovat růst skrze zlepšení v oblasti technologií a to díky lepšímu rozdělení úspor, nebo skrz rychlejší akumulaci kapitálu.

Na základě výzkumu autorů Calderóna a Liu (2003) bylo nalezeno 5 hlavních bodů určujících vztah mezi finančním a ekonomickým růstem a rozvojem. 1. Ve zkoumaných 109 rozvojových i průmyslově vyspělých zemích vedl finanční vývoj k ekonomickému růstu. 2. Současně byla prokázána Grangerova souvislost od finančního rozvoje k ekonomickému růstu a od ekonomického růstu k finančnímu rozvoji v koexistenci ve všech zemích. (87 rozvojových zemích a 22 průmyslových) Tzn., že finanční sektor stimuluje hospodářský růst a současně hospodářský růst pohání finanční vývoj. 3. Rozvojové země mají větší prostor pro finanční a ekonomické zlepšení. 4. Čím delší je interval sledování, tím větší může mít finanční vývoj účinek na ekonomický růst. 5. Finanční vývoj podporuje ekonomický růst prostřednictvím rychlejší akumulace kapitálu a technologických změn.

4. Kraj Vysočina

4.1 Charakteristiky kraje

Kraj Vysočina se nachází v srdci Evropy. V rámci České republiky je pomyslným centrem, nachází se mezi dvěma významnými kraji Jihomoravským a Středočeským. Dále sousedí ještě s krajem Jihočeským a Pardubickým. Společně s krajem Jihomoravským vytváří statistickou jednotku, region soudržnosti NUTS II Jihovýchod. Malá část kraje je v těsné blízkosti státních hranic a díky svojí pozici společně s Jihočeským a Jihomoravským krajem udržuje přeshraniční spolupráci s Rakouskem.

Kraj se dále administrativně dělí na 5 okresů, 15 správních obvodů obcí s rozšířenou působností (ORP) a 26 obvodů pověřených obecních úřadů (POÚ). Obce jsou základní samosprávnou jednotkou a od 1.1.2005 jich je 704. Obec tu tedy přibližně má něco kolem 720 obyvatel. Nejvíce se zde nachází obcí s méně než 500 obyvateli. 34 obcí zde má přiřazený statut města. V roce 2015 žilo na Vysočině cca 510 tisíc obyvatel, což znamená, že kraj má třetí nejnižší lidnatost (czso.cz, 2016)

Kraj je charakteristický svojí územní členitostí, vyšší nadmořskou výškou a řídkým typem osídlení. Sídlní struktura je zde velmi rozdrobená, což může přispívat i k vylidňování menších obcí nebo k odchodu absolventů a mladých kvalifikovaných lidí. Co se týče typu osídlení, jsou zde charakteristické především malé vesnice přiléhající k většímu místnímu centru, kterým je menší klidné město s počtem obyvatel v rozmezí 3-10 tisíc obyvatel. Toto sídlní uspořádání může být pro mnohé lákadlem, protože umožňuje využívat venkovského bydlení a výhody zaměstnání či ostatních aktivit v blízkém centru. Na území kraje se nachází pahorkatiny Českomoravské vrchoviny. Kraj je známý a díky tomu i atraktivní pro své čisté ovzduší a množství a kvalitu lesů. Byl prvním krajem, který se stal členem organizace zdravých měst a regionů.

Co se týče velikosti kraje, řadí se s rozlohou skoro 6 800 km² na páté místo, jde o kraj nadprůměrné velikosti. Nejvyšším bodem je hora Javořice, která má 837 m n.m. Nachází se zde dvě chráněné krajinné oblasti a to Žďárské vrchy a Železné hory. Zajímavostí je, že vrch Melechov, nacházející se v okrese Havlíčkův Brod, bývá v některé literatuře považován a označován jako geografický střed Evropy.

Metropolí a zároveň krajským městem Vysočiny je město Jihlava, kde se koncentruje většina ekonomických aktivit. Jihlava je nejstarší hornické město

v republice a ve středověku neodmyslitelně patřilo k nejbohatším městům, zejména díky místní těžbě stříbra. Leží na pomezí Čech a Moravy. (asociacekrajů.cz, 2013)

Jednou z obrovských výhod kraje je jeho centrální poloha mezi Prahou a Brnem. Krajem prochází dálnice D1, která propojuje právě tato dvě významná centra České republiky. Příležitost k dálničnímu koridoru poskytuje strategickou polohu z hlediska přilákání nových zahraničních investorů k výstavbě svých poboček.

4.2 Statutární město Jihlava

Město Jihlava je centrem Kraje Vysočina a zároveň je i statutárním a krajským městem. K začátku roku 2015 mělo město Jihlava 50 543 obyvatel, z toho přes 33 000 v produktivním věku 15-64 let. (czso.cz, 2016)

Sídlí zde mnoho institucí státní správy. Co se týče soudnictví, nachází se zde pouze okresní soud, funkci krajského soudu vykonává krajský soud v Brně. Významnou institucí, která má v Jihlavě územní pobočku, je Nejvyšší kontrolní úřad, který kontroluje hospodaření se státním majetkem a financemi. Nachází se zde i Energetický regulační úřad, jehož zájmem je ochrana spotřebitelů a ochrana hospodářské soutěže, prostřednictvím regulace cen, zkoumání soutěžních podmínek a podpory využívání obnovitelných či druhotných zdrojů. Krajská správa ČSÚ v Jihlavě zajišťuje správu a poskytování statistických informací o kraji Vysočina, jeho okresech a obcích.

Samozřejmostí jsou správní úřady jako Magistrát města Jihlavy, Krajský úřad kraje Vysočina, pobočky Úřadu práce ČR či Katastrální úřad.

Jihlava má jednu vysokou školu a to Vysokou školu Polytechnickou Jihlava. Nachází se zde spousta středních škol různého zaměření, např. Obchodní akademie, Gymnázium, Střední průmyslová škola, Střední zemědělská škola, Střední zdravotnická škola a Střední veřejnoprávní škola TRIVIS.

4.3 Analýza kraje Vysočina

4.3.1 Průmysl a stavebnictví

Již odedávna je s Krajem Vysočina spjata zemědělství. Přezdívá se mu bramborářský kraj. Právě pro pěstování brambor nebo olejnin má zdejší půda výborné předpoklady. Lze říci, že se zde stále udržuje velkovýrobní forma hospodaření a většina podniků kombinuje rostlinou a živočišnou výrobu. (businessinfo.cz, 2011)

I v Kraji Vysočina došlo po 2. světové válce k rozmachu průmyslu a to především strojírenství. V současnosti zde dominuje především automobilové strojírenství, které zároveň zaměstnává nejvíce pracovníků. Je zde zastoupen i kovo zpracující, elektrotechnický či potravinářský průmysl. Největším zaměstnavatelem v kraji již několik let zůstává strojírenská firma BOSCH DIESEL, která vyrábí motorová čerpadla a další automobilové komponenty. Dalšími významnými podniky z oblasti automobilové strojírenství jsou Automotive Lighting (výroba především autosvětél), Motorpal (vstřikovací zařízení do diesellových motorů) či Valeo Compressor Europe, které se v roce 2015 stalo zaměstnavatelem roku v kraji. Druhým největším podnikem z oblasti slévárenské výroby a zpracování kovů jsou Žďárské strojírný a slévárny ŽDAS. Mezi typická odvětví patřil i textilní či sklářský průmysl, ten je však již dlouhodobě v úpadku. Významným podnikem jsou také Kostelecké uzeniny, co se týče potravinářského průmyslu, dále sýrárna v Želetavě či mlékárna v Přibyslavi. Významné z hlediska potravinářství by se mohlo jevit pivovarnictví. Jedním z nejziskovějších avšak nejvíce znečišťujících podniků je Kronospan, který je největším producentem dřevotřískových desek v celé ČR (Bukáček, 2011)

- **Průmysl**

V následující tabulce můžeme vidět jednotlivé ukazatele týkající se sektoru průmyslu v rámci Kraje Vysočina. K roku 2014 bylo v kraji 130 podnikatelských subjektů v rámci průmyslu. Pozitivní je celkem velký nárůst tržeb z prodeje vlastních výrobků a služeb průmyslové povahy. Z toho ze $\frac{3}{4}$ jsou tržby za přímý vývoz. Na základě toho mohou růst i tržby na 1 zaměstnance. V kraji je průměrně evidováno téměř 50 000 zaměstnanců (fyzických osob). Průměrná měsíční mzda v tomto odvětví ve sledovaných letech průběžně rostla až na 26 057 Kč, což dosahuje průměrné mzdy v kraji.

Tab. 1) Ukazatele ze sektoru průmyslu pro Kraj Vysočina

ukazatele / roky	2012	2013	2014
Průměrný počet podnikatelských subjektů	131	135	130
Tržby z prodeje vlastních výrobků a služeb průmyslové povahy v běžných cenách (mil. Kč)	114 725	122 763	138 366
z toho tržby za přímý vývoz (mil. Kč)	76 130	83 914	97 486
Tržby na 1 zaměstnance (tis. Kč)	2 473	2 610	2 924
Průměrný evidenční počet zaměstnanců (fyzické osoby)	46 389	47 044	47 329
Průměrná hrubá měsíční mzda na zaměstnance (Kč)	24 710	25 018	26 057

(Zdroj: czso.cz, 2016)

- **Stavebnictví**

V následující tabulce jsou jednotlivá data týkající se sektoru stavebnictví v Kraji Vysočina. Podniky jsou zde dle skutečného počtu zaměstnanců a s 50 a více zaměstnanci se sídlem v kraji.

Tab. 2) Ukazatele sektoru stavebnictví pro Kraj Vysočina

ukazatele / roky	2012	2013	2014
Stavebnictví podle sídla podniku			
Průměrný počet podniků	39	38	35
Základní stavební výroba celkem (mil. Kč b. c.)	6 578	6 469	6 080
Průměrný evidenční počet zaměstnanců (fyzické osoby)	4 668	4 453	4 020
Průměrná hrubá měsíční mzda 1 zaměstnance (Kč)	26 080	25 542	26 469
Stavební povolení celkem	5 781	5 022	4 040
Byty celkem (nové i stávající se stavebními úpravami)	1 347	1 279	1 211

(Zdroj: czso.cz, 2016)

Téměř u všech sledovaných indikátorů můžeme v průběhu let vidět pokles, který přetrvává v důsledku ekonomické krize a nastolil tím i dlouhotrvající krizi stavebnictví v ČR. Jedním z ukazatelů, který vykazoval nárůst, byla základní stavební výroba v rámci inženýrského stavitelství, která zahrnuje výstavbu inženýrských sítí a veškeré infrastruktury, jako silnic, železnic, mostů, tunelů, přehrad nebo vodojemů a úpravy v terénu. Stejný trend však přetrvává u většiny ČR, pozemní stavebnictví je v krizi a ztrácí a tento výpadek nahrazují právě inženýrské stavby. Druhým indikátorem je průměrná hrubá měsíční mzda, která mezi klesala, ale mezi lety 2012 a 2014

zaznamenala nárůst až na 26 469 Kč. Bohužel i velmi důležitý indikátor z hlediska ekonomického rozvoje jako počet vydaných stavebních povolení klesal. Velký pokles, a to až o jednu polovinu, zaznamenal počet vydaných stavebních povolení na stavby pro ochranu životního prostředí.

4.3.2 Infrastruktura

Kraj Vysočina má strategickou polohu, co se týče dopravy, a to jak silniční, tak železniční. Má však význam i z pohledu mezinárodního a to proto, že území kraje je součástí tzv. středoevropské urbanizované osy která zahrnuje osu Berlín-Praha-Vídeň/Bratislava-Budapešť. Tato významná města jsou propojena naší dálnicí D1 (E50 a E65 v rámci evropského značení). Tato výhodná poloha v posledních letech přilákala nespočet investorů a i do budoucna je velkým lákadlem a potenciálním bodem ekonomického rozvoje kraje. Noví investoři a zahraniční kapitál znamená zejména nové výrobní kapacity, ale i investice do výzkumu a vývoje. I v dopravě však jsou neustálé nedostatky, mnoho komunikací je ve velmi špatném stavu, jsou nedostatky v parkovacích místech. Vyzdvihnout můžeme v poslední době velké zlepšení infrastruktury cyklostezek. (businessinfo.cz, 2011)

- **Doprava**

Co se týče dopravy, Kraj Vysočina jako jediný ještě nemá integrovaný dopravní systém veřejné dopravy. Pouze jihlavská MHD se tomuto systému podobá, avšak zajíždí pouze do pěti menších obcí v blízkosti města. V rámci dopravní obslužnosti má kraj zpracovaný Dopravní plán pro roky 2012 – 2016, avšak ten pouze říká, že na problematice nefungující intermodality spolupracují kraj, dopravci a obce. Zavedení IDS je stále diskutované a názory se liší, nezavedení je žádoucí zejména z důvodu roztržitosti místní železniční sítě a nepřítomnosti spádového centra. Existuje však možnost vytvořit samostatné IDS pro spádovou oblast Jihlavy a Třebíče a rozdělit území kraje do 13ti dopravně tarifních zón.

O dopravu a její obslužnost se dlouhodobě stará krajský úřad. V tabulce můžeme vidět, že největší podíl na veřejné dopravě má MHD. Čím dál méně osob využívá dopravy železniční, která má na celkové veřejné dopravě pouze minimální podíl. Velké plus je vynikající dálkové spojení s Prahou či Brnem prostřednictvím žlutých autobusů Student Agency.

Jak bylo napsáno výše, krajem prochází dálnice D1 a to v délce 92 km a to je cca 12 % z celkové délky dálnic v ČR. Významné jsou komunikace I/38 spojující Kolín, Havlíčkův Brod, Jihlavu a Znojmo s Vídní, dále I/38 spojující České Budějovice a Svitavy a I/37 spojující Velkou Bíteš a Žďár nad Sázavou. Největší podíl na délce silnic a dálnic v kraji mají silnice III. třídy, jejichž délka činí téměř 3 000 km. Zajímavostí kraje je absence rychlostních komunikací, páteřní sítě dopravy v kraji jsou tedy především komunikace III. třídy. (Damborský, 2014)

Tab. 3) Ukazatele dopravy Kraje Vysočina

ukazatel / roky	2012	2013	2014
Délka silnic a dálnic (km)	5 083	5 082	5 083
Silniční nákladní doprava (tis. t)			
Vývoz věcí do jiných krajů	2 874	3 449	3 669
Dovoz věcí z jiných krajů	4 027	4 537	4 921
Přeprava věcí v rámci kraje	6 983	9 040	11 849
Veřejná autobusová doprava			
Přeprava cestujících v rámci kraje (tis. osob)	15 201	14 883	14 892
Autobusové spoje v rámci kraje	26 855	26 764	26 360
Městská hromadná doprava			
Přeprava cestujících celkem (mil. osob)	18,8	18,6	19,0
Železniční doprava			
Provozní délka železničních tratí (km)	622	622	622
Přeprava cestujících v rámci kraje (tis. osob)	2 632	2 558	2 562
Vývoz věcí do jiných krajů (tis. t)	389	425	492
Dovoz věcí z jiných krajů (tis. t)	772	831	938
Vlakové spoje v rámci kraje	6 850	6 877	7 169

(Zdroj: czso.cz, 2016)

V tabulce výše můžeme vidět jednotlivé ukazatele vypovídající o dopravě v kraji. Zajímavými ukazateli jsou vývoz a dovoz produktů a služeb v rámci silniční a železniční dopravy, kdy můžeme jednoznačně vidět, že nad vývozem převažuje dovoz produktů a služeb do kraje. Můžeme také vidět, že klesá zájem o železniční dopravu k přepravě cestujících.

- **Vzdělávání**

Co se týče vzdělávání, v kraji je dostatečná kapacita základních a středních škol, jako problém se však jeví jejich nízká a nedostatečná technická vybavenost. Dle dokumentu Česká centra rozvoje (Damborský, 2013) je postavení centra Vysočiny, tedy města Jihlavy slabou stránkou kraje. V kraji v současné době existuje 75 středních škol, z toho 11 je speciálních. Zřizovatelem je ve většině případů kraj (v 53), dále 12 škol je v soukromém vlastnictví, 4 jsou církevní, 2 jsou v působnosti obcí a 4 zřizuje MŠMT. Stejně jako v ostatních krajích, zde z důvodu úsporných opatření dochází k optimalizaci středního školství, což ale dle mého názoru nepřináší optimální výsledky. Sloučení obchodní akademie, střední zdravotnické školy a všeobecného učiliště v Jihlavě vedlo k úbytku zájmu především o studium na obchodní akademii. Problémem dnešní doby je také malý zájem o učňovské obory, který vede k nedostatku odborné pracovní síly v některých řemeslných oborech, jakými jsou zednictví či truhlářských. Co se týče vysokého školství, na území kraje se nachází 2 vysoké školy, a to: Vysoká škola polytechnická v Jihlavě a Západomoravská vysoká škola Třebíč, o.p.s. (Ježek a kol., 2014)

4.3.3 Zdravotnictví

Zdravotnictví je ožehavý problém, který se týká celé České republiky. Na všech místech ČR se potýká s nedostatkem finančních prostředků na rekonstrukci či pořízení nového vybavení.

Tab. 4) Ukazatele z odvětví zdravotnictví Kraje Vysočina

ukazatel / roky	2012	2013	2014
Lékaři celkem (přepočtený počet)	1 878	1 880	1 957
Obyvatelé na 1 lékaře	272	272	261
Zdravotničtí pracovníci nelékaři s odbornou způsobilostí (přepočtený počet)	4 992	4 952	5 134
Nemocnice	6	6	6
počet lůžek	2 649	2 495	2 475

(Zdroj: czso.cz, 2016)

V tabulce můžeme vidět pozitivní vývoj počtu lékařů, avšak počet obyvatel na jednoho lékaře je stále alarmující. Vše je však ovlivněno výší mezd lékařů a lékařských pracovníků, kteří za svojí práci, psychické vypětí, dlouhé směny a směny o svátcích

dostávají v mnoha případech velmi mizivý plat. To má vliv na počet absolventů lékařských fakult a tudíž i zaměstnanost ve zdravotnictví. Pozitivní je také vývoj zdravotních pracovníků nelékařů, jimiž jsou zdravotní sestry nebo instrumentáři. Počet ordinací lékařů se v průběhu let příliš nemění. Největší počet ordinací v kraji mají specialisté, stomatologové a praktičtí lékaři pro dospělé. Nejméně ordinací mají gynekologové a praktičtí lékaři pro děti a dorost.

4.3.4 Kultura a cestovní ruch

Co se týče kultury, má Kraj Vysočina několik významných kulturních akcí, které každoročně přilákají mnoho návštěvníků. Některé mají celostátní i mezinárodní charakter. Z neznámějších můžeme jmenovat Jihlavské folklórní léto (mezinárodní folklórní festival), Mezinárodní festival dokumentárních filmů, Prázdniny v Telči či Mezinárodní hudební festival Petra Dvorského. Na popularitě získává i hudební festival Vysočinafest. V kraji jsou i dobré podmínky pro zimní vyžití, ať už pro běžkaře např. v Novém městě na Moravě nebo i pro sjezdaře.

Kraj může nabídnout i prohlídku tří památek, ze seznamu světového kulturního dědictví UNESCO. Jsou jimi městská památková rezervace Telč, poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené Hoře ve Žďáře nad Sázavou či židovská čtvrť se hřbitovem a bazilika sv. Prokopa v Třebíči. Dále se zde nachází dvě chráněné krajinné oblasti a to Žďárské vrchy a Železné hory. Do budoucna se dá předpokládat, že kultura a cestovní ruch budou důležitou determinantou pro ekonomický rozvoj kraje. V této oblasti je ještě mnoho mezer, které při zkvalitnění mohou přinést velký potenciál. Bude se rozvíjet městská turistika, ekologicky pobytová turistika a rozvoj agroturismu s ubytováním.

Kraj je pramennou oblastí významných řek, jak českých, tak moravských. Prochází tudy evropské rozvodí Labe – Dunaj. Byly zde vystavěny dvě významné vodní nádrže, které jsou považovány za důležité zdroje pitné vody a to z pohledu pro celou republiku. Např. vodní nádrž Švihov, která leží na Želivce, zásobuje svou vodou Prahu nebo Vír, který produkuje pitnou vodu pro Brno a okolí. Kraj se může pochlubit vodní nádrží Dalešice, která má největší hráz v ČR (100 m) a byla vybudována na řece Jihlavě. (asociacekraju.cz, 2013)

V tabulce č. 5 níže můžeme vidět rostoucí trend počtu veřejných knihoven, návštěvníků či využívání on-line služeb, jako vstupy do katalogů, výpůjčních protokolů nebo informačních zdrojů či databází. V letech se snížil počet přístupných počítačů

s připojením na internet, avšak i přesto je číslo vysoké a takto volně dostupné počítače mohou být užitečné ke vzdělávání a hledání práce pro sociálně slabší rodiny. Pozitivní je nárůst návštěvníků expozic a výstav, který značí rostoucí zájem lidí o kulturní vzdělávací vyžití. Počet pořádaných kulturních akcí je kolísavý a největší podíl mají koncerty a kulturní akce při prohlídkách.

Tab. 5) Vybrané ukazatele kultury v Kraji Vysočina

ukazatele / roky	2012	2013	2014
Veřejné knihovny	525	416	599
Registrovaní čtenáři (tis. osob)	76	73	76
Návštěvníci knihoven celkem (tis. osob)	2 091	2 069	2 105
z toho on-line služeb	715	689	728
Počítače pro uživatele s připojením na internet	807	801	777
Prostředky na nákup knihovního fondu (tis. Kč)	16 366	17 502	17 789
Expozice a výstavy	371	393	426
Návštěvníci expozic a výstav (tis. osob)	260	287	311
Pořádané kulturní akce celkem	222	250	223

(Zdroj: czso.cz, 2016)

Za ukazatele cestovního ruchu bývá považována návštěvnost v hromadných ubytovacích zařízeních a konference pořádané v těchto zařízeních, které vidíme v tab. č. 6.

Tab. 6) Cestovní ruch v Kraji Vysočina

ukazatel / roky	2012	2013	2014
Návštěvnost hromadných ubytovacích zařízení			
Průměrný počet přenocování	2,7	2,6	2,6
z toho nerezidenti	2,6	2,6	2,4
Průměrná doba pobytu (dny)	3,7	3,6	3,6
z toho nerezidenti	3,6	3,6	3,4
Čisté využití lůžek (%)	20,7	20,9	21,3
Využití pokojů (%)	21,9	25,6	27,0
Konference v hromadných ubytovacích zařízeních			
Akce	630	940	835
Účastníci konferencí	51 688	70 188	67 391

(Zdroj: czso.cz, 2016)

Co se týče návštěvnosti v HUZ v rámci průměrného počtu přenocování a průměrné délky pobytu došlo k poklesu ukazatelů. Když se podíváme na čisté využití lůžek a využití pokojů v %, byl pozitivně zaznamenán nárůst těchto ukazatelů. Co se týče konferencí v HUZ jsou sem počítány akce od 50 účastníků. Nejvíce konferencí se v kraji konalo v roce 2013, v roce 2014 se počet snížil. Tento samý vývoj byl zaznamenán i u počtu účastníků konferencí.

4.3.5 Podnikatelské prostředí, výzkum, vývoj a inovace

V Kraji Vysočina bylo k 31.12.2015 evidováno 110 643 ekonomických subjektů. Oproti roku 2014 se jedná o zvýšení o 1,7 %. Nejvíce podniků sídlí v okrese Žďár nad Sázavou a Jihlava, nejméně poté v Pelhřimově. Podniky jsou zde dle počtu zaměstnanců děleny na drobné podnikatele s 0 – 9 zaměstnanci, malé podnikatele s 10 – 49 zaměstnanci, střední podnikatele s 50 – 249 zaměstnanci a velké podnikatele nad 250 zaměstnanců. Přitom v Kraji Vysočina je dlouhodobě nejvíce drobných podnikatelů podnikajících v sektoru služeb. U velkých podniků převažuje sektor průmyslu. (czso.cz, 2016)

Podpora podnikání, malých a místních firem nebo center zabývajících se výzkumem, vývojem a inovacemi, je velmi diskutovaná oblast tohoto století. Dochází k velkému rozmachu podpory v těchto oblastech. Jedním z hlavních důvodů je velký vliv těchto aktivit na zaměstnanost, kvalitní infrastrukturu a ekonomické prostředí v daném území a samozřejmě přilákání dalšího kapitálu. Příležitostí pro rozvoj nových podnikatelských center pro různé účely mohou být dnes též populární brownfields, kterých je v kraji 28. Neméně významné jsou v této oblasti klastry a využívání jejich přínosů, které zvyšuje konkurenceschopnost, rozvoj a postavení kraje. Na území kraje Vysočina jsou v současné době klastry: Energoklastr, Klastr přesného strojírenství Vysočina a Dřevozpracující klastr Vysočina. Klastry jsou navíc předmětem podpory Evropské Unie a též státem samotným.

Poslední dobou nabírá na síle rozvoj inkubačních či technologických výzkumných center. Ani Kraj Vysočina v tomto pohledu nezůstává pozadu. V roce 2015 se na okraji krajského města Jihlavy podařilo otevřít Vědeckotechnický park a Centrum transferu technologií, jehož posláním je rozvoj inovačního prostředí a podnikání, prostřednictvím spolupráce s univerzitami, výzkumnými i soukromými subjekty a využití nových poznatků k aplikaci do praxe. Toto centrum je součástí

energoklastru a jeho partnery jsou např. Mendelova univerzita v Brně, České vysoké učení technické, OP Podnikání a inovace, Komerční banka či Ministerstvo průmyslu a obchodu. Hlavním přínosem by mohlo být zvýšení zaměstnanosti, přilákání mladých lidí či vědecko-výzkumných kapacit, ztraktivnění kraje a v rámci toho i přilákání zahraničních investic.

Tab. 7) Ukazatele výzkumu a vývoje v Kraji Vysočina

ukazatele / roky	2012	2013	2014
VaV pracoviště celkem	88	91	101
z toho s 10 a více zaměstnanci VaV (FTE) ¹⁾	24	26	26
Zaměstnanci VaV celkem (přepočtené osoby – FTE)¹⁾	778	896	995
z toho výzkumní pracovníci	406	455	530
Podíl zaměstnanců VaV (FTE) ¹⁾ ze zaměstnaných celkem (%)	0,3	0,4	.
Výdaje na VaV celkem (mil. Kč)	929	1 159	1 502
Podíl výdajů na VaV na HDP (%)	0,6	0,7	.
Veřejná podpora VaV z ČR celkem (mil. Kč)	295	216	.
Vysokoškolští studenti celkem	9 768	9 626	9 198
Podíl populace ²⁾ s terciárním vzděláním z populace celkem (%)	15,0	14,3	17,0
Průměrná hrubá měsíční mzda (Kč)			
Specialistů celkem	31 215	31 536	32 695
Technických a odborných pracovníků celkem	26 389	26 437	27 858
Platné patenty k 31.12. celkem	43	45	46
z toho soukromých podniků	30	32	32
Vývoz technologických služeb celkem (mil. Kč)	799	639	1 036
z toho výzkum a vývoj	145	212	289

1) přepočteno na plnou roční pracovní dobu plně věnovanou VaV činností (FTE)

2) ve věku 25-64 let

(Zdroj: czso.cz, 2016)

V tabulce výše můžeme vidět jednotlivé ukazatele týkající se výzkumu a vývoje v Kraji Vysočina. V průběhu dvou let se zvýšil počet zaměstnanců ve VaV o 200, což je příznivé pro budou ekonomický rozvoj regionu, znamená kvalifikovanou pracovní. Avšak podíl zaměstnanců VaV na celkové zaměstnanosti je stále nízký. Dobrým znamením jsou i rychle narůstající výdaje na VaV a jejich vzrůstající podíl na HDP. Výdaje na VaV se mohou dělit na několik hledisek. Dle druhu nákladů na mzdové, ostatní běžné a investiční, přičemž zhruba ½ výdajů byla v letech vynaložena na ostatní

běžné náklady. Velkou položkou jsou i mzdové náklady. Další členění by mohlo být dle sektoru provádění na podnikatelský, vládní, vysokoškolský a soukromý neziskový sektor, přičemž více než 90 % by vytvořil sektor podnikatelský. Poslední členění by mohlo být dle zdroje financování. V tomto případě se o většinu výdajů postaral sektor podnikatelský a to ve více než 80 %. Zbytek byl financován z veřejných zdrojů ČR a ze zahraničních organizací. Výdaje ze zahraničí mají pozitivní rostoucí vývoj, totéž však nemůžeme říci o výdajích z veřejných zdrojů ČR, které v letech postupně klesaly ze 166 na 155 mil. Kč a dále na 144 mil. Kč. I veřejná podpora VaV z ČR klesá.

Co se týče vzdělávání v oblasti VaV, počet vysokoškolských studentů ve vybraných oborech postupně klesá, což do budoucna znamená nepříznivý vývoj populace s terciárním vzděláním. Avšak co se týče mzdy, zůstává oblast VaV atraktivním sektorem. Dalším ukazatelem ekonomické rozvinutosti území jsou patenty. Bohužel počet podaných a schválených patentů rapidně klesá. Platné patenty tak rostou pouze velmi mírně, dalo by se říci, že skoro stagnují. Většinu platných patentů vlastní soukromé podniky. Důležitým ukazatelem, který by v budoucnu mohl výrazně přispět k rozvoji kraje je vývoz technologických služeb, který mezi lety 2012 – 2014 velmi vzrostl ze 799 mil. Kč až na 1 036 mil. Kč. Více než 1/2 v populaci s terciárním vzděláním jsou ženy.

5. Komparace krajů ČR

5.1 Hrubý domácí produkt

Ve statistickém registru ekonomických subjektů bylo na konci roku 2014 registrováno 108,8 tisíc subjektů. V současné době bychom mohli říct, že po období poklesu z důvodu ekonomické krize, začíná česká ekonomika zažívat dynamický růst, který se projevuje hlavně v rostoucím trendu HDP. V rámci odvětví měl v posledním roce k ekonomickému růstu největší příspěvky zpracovatelský průmysl, stavebnictví, obchod a doprava. Dle dostupných dat MFČR je ekonomický růst poháněn především domácí poptávkou, přičemž největší růst byl zaznamenán v rámci tvorby hrubého fixního kapitálu pomocí využití financí z fondů EU. Dle Makroekonomické predikce MFČR (2016) je však dynamický růst ekonomiky v roce 2015 brán s nadhledem. Příčiny tohoto růstu bývají označovány za jednorázové, protože se může jednat pouze o následek dočerpávání prostředků z fondů EU z období 2007-2013. K růstu také jistou měrou přispěl propad cen ropy, s jehož příspěvkem k růstu se předběžně počítá i do dalšího roku či dvou. Nepříznivě může na ekonomický růst země působit současná migrační krize. (MFČR, 2016)

Ve struktuře zastoupení jednotlivých krajů na celkové tvorbě produktu se nejvíce podílí hl. město Praha, jehož hodnota se ustáleně pohybuje kolem 25 % a kraje Středočeský a Jihomoravský, jejichž hodnota se pohybuje kolem 11 %. Tyto 3 kraje se tedy dohromady podílí na tvorbě HDP téměř z 50ti %. Vysokých hodnot v průběhu let 2005 až 2014 také dosahoval kraj Moravskoslezský s hodnotami mezi 9 a 10 %. Kraj Vysočina se dlouhodobě na tvorbě produktu podílí ze 4 %. Krajem s nejnižším podílem na tvorbě produktu je též dlouhodobě kraj Karlovarský se 2 %. (czso.cz, 2016)

V tabulce č. 8 níže můžeme vidět vývoj růstu či poklesu hodnot HDP mezi sledovanými lety. U všech krajů je viditelný útlum v letech hospodářské krize, tedy 2008 - 2012. Nejhorší byl rok 2012, co se týče poklesu, kdy všechny kraje dosahovaly nejnižších hodnot. Kromě hl. města Prahy a kraje Středočeského stojí rozhodně za zmínku kraj Zlínský, kterému se dlouhodobě daří udržovat dobré hodnoty růstu. Špatně si však nevedly ani kraje Jihomoravský, ani Kraj Vysočina, který dosahoval téměř totožných hodnot. Avšak co se týče růstu v posledních pár letech, nejvíce hrubý domácí produkt rostl v kraji Zlínském a Moravskoslezském, zhruba o 5 p.b.

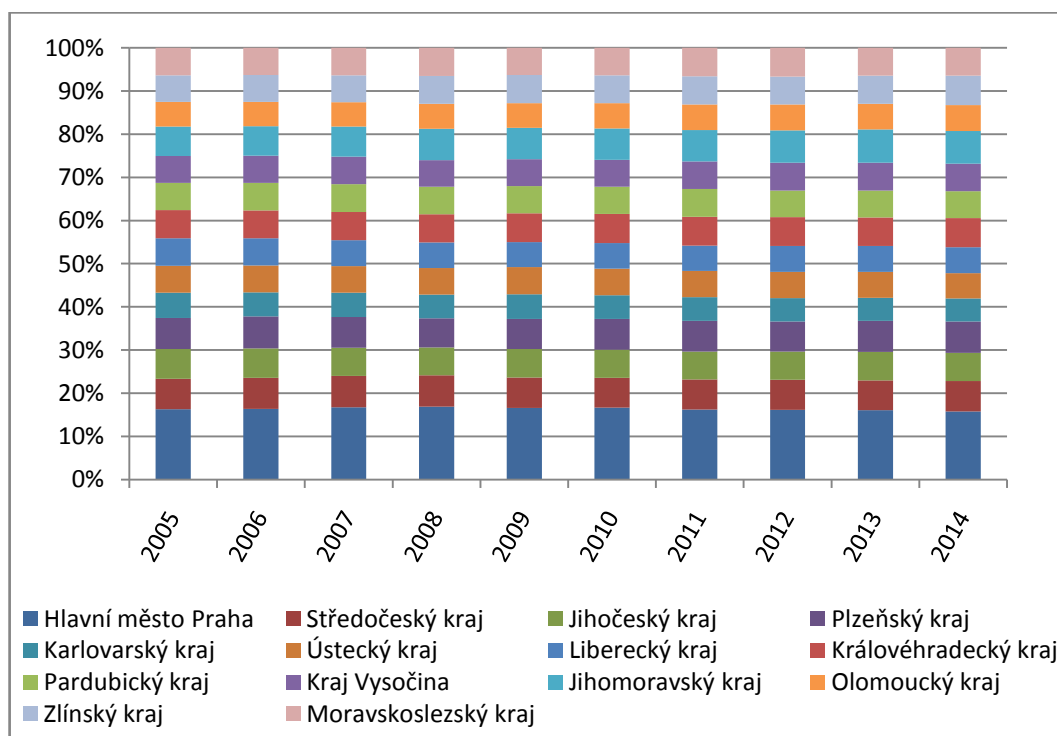
Tab. 8) Meziroční index HDP (předchozí rok = 100 %)

kraj / rok	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Česká republika	106,4	106,9	105,5	102,7	95,2	102,3	102,0	99,1	99,5	102,0
Hl. město Praha	107,0	105,3	109,1	102,2	94,5	102,3	99,0	99,6	100,4	101,8
Středočeský kraj	104,4	113,8	107,6	107,6	92,8	101,4	106,6	99,1	98,3	102,6
Jihočeský kraj	108,3	104,1	100,7	99,4	96,8	101,1	100,0	100,5	99,4	101,1
Plzeňský kraj	104,4	109,9	100,0	97,7	99,4	105,2	102,6	95,7	102,9	104,0
Karlovarský kraj	102,6	101,2	103,5	97,0	97,8	98,3	98,9	98,6	98,5	100,3
Ústecký kraj	105,6	109,1	102,1	102,2	98,2	96,8	98,8	99,5	98,6	100,4
Liberecký kraj	112,6	106,5	101,2	103,5	93,5	104,7	103,2	99,6	98,7	101,6
Královéhradecký kraj	105,8	104,0	106,2	103,7	96,3	103,6	101,5	98,0	98,1	103,8
Pardubický kraj	105,6	110,2	106,0	101,4	95,1	104,9	103,8	93,2	100,3	102,4
Kraj Vysočina	108,2	106,7	104,8	99,6	96,3	101,6	103,6	100,2	98,1	100,0
Jihomoravský kraj	105,4	105,6	106,9	105,0	95,3	102,8	103,2	101,3	102,7	101,2
Olomoucký kraj	103,0	104,2	104,4	102,8	96,0	104,1	103,1	99,3	98,2	102,8
Zlínský kraj	109,1	109,0	105,2	107,6	96,7	102,0	103,2	97,4	99,9	105,6
Moravskoslezský kraj	108,2	105,2	103,4	101,1	92,4	103,7	104,0	99,5	95,7	101,1

(Zdroj: czso.cz, 2016)

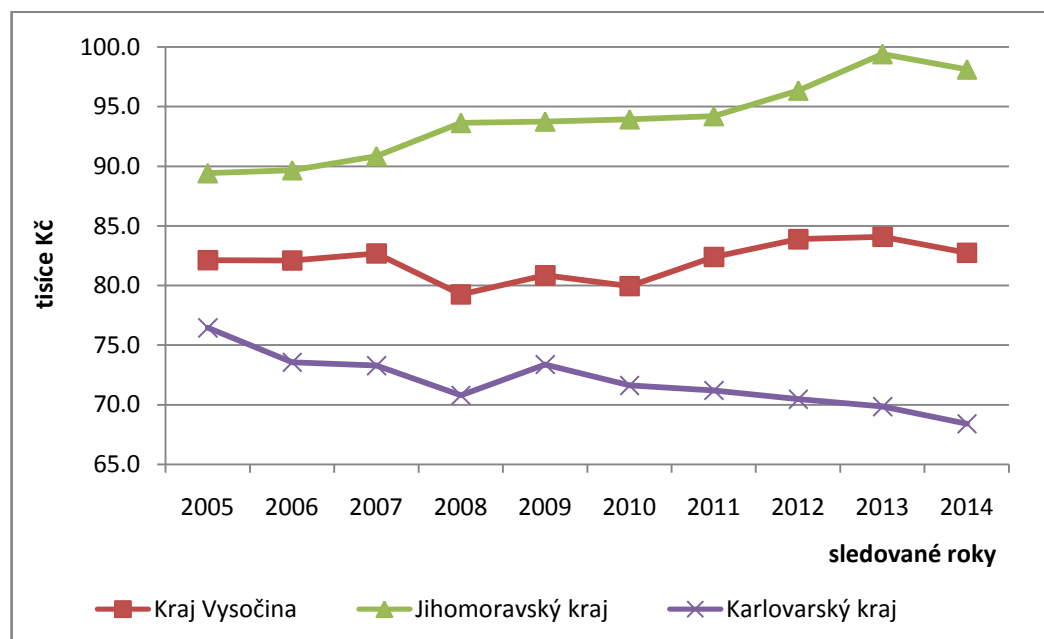
V grafu níže můžeme vidět HDP na 1 obyvatele v krajích ČR. Tento ukazatel patří mezi nejčastěji sledované ukazatele jak vývoje produktu, tak ekonomické výkonnosti regionů. Největší hodnotu můžeme opět spatřit u hl. města Prahy a to nad 200 tis. Kč, avšak od roku 2008 v průběhu let docházelo ke stálému mírnému snižování, z počáteční hodnoty 217,8 tis. Kč až na 204,8 tis. Kč. Druhým krajem s nejvyšším HDP na obyvatele je kraj Jihomoravský, který v průběhu 10ti let narůstal a v posledním roce téměř dosáhl hodnoty 100 tis. Kč. Další jsou kraje Plzeňský, který má spíše rostoucí tendenci a až poté kraj Středočeský, který stále mírně kolísá kolem hodnoty 90 tis. Kč. Námi sledovaný Kraj Vysočina by se umístil na 9. pozici v roce 2014 a v průběhu sledovaných let můžeme vidět, že měl spíše rostoucí trend a pohybuje se kolem 80 tis. Kč. Nejmenší ukazatel HDP na obyvatele vykazuje dlouhodobě kraj Karlovarský, který se pohybuje kolem 70 tis. Kč.

Graf 1) HDP v krajích na 1 obyvatele (ČR = 100 %)

(Zdroj: czso.cz, 2016)

Graf 2) HDP na 1 obyvatele v tis. Kč ve vybraných krajích

(Zdroj: czso.cz, 2016)

V tabulce výše můžeme vidět hodnoty HDP na 1 obyvatele u vybraných krajů, Plzeňského, Jihomoravského, Karlovarského a Vysočiny. Jihomoravský kraj v tomto

případě zastupuje kraj s nejvyšším HDP na 1 obyvatele, navíc od roku 2007 má ukazatel příznivý rostoucí trend, který lze předpokládat i do budoucna. Jeho hodnoty se v posledních letech blíží ke 100 000 Kč na obyvatele. Hl. město Praha mělo příliš vysoké hodnoty a svým způsobem se pro své postavení, jako hlavního města a jádra ČR, vymyká u všech ukazatelů. Uprostřed je náš zájmový Kraj Vysočina, který má celkem konstantní trend. Mezi lety 2005 až 2014 se pohybuje v rozmezí 80 až 85 tisíc na obyvatele. Velmi podobných hodnot dosahuje Pardubický kraj. Kraj Karlovarský, který se na grafu nachází nejnižší, vykazuje dlouhodobě nejnižší hodnoty HDP na obyvatele a navíc v průběhu let hodnota neustále klesá.

5.2 Čistý disponibilní důchod

Tento ukazatel vyjadřuje úroveň bohatství domácností čili jejich příjmy. Jde o bilanci důchodu a výdajů na konečnou spotřebu a úspory, neboli finanční částku, kterou domácnosti mohou utratit na jejich spotřebu a úspory. Ukazatel de facto ukazuje materiální bohatství domácností. V rámci struktury v %, kdy ČR je 100 %, nám ukazatel vyjadřuje, jak průměrně domácnost v kraji přispívá na celkový disponibilní důchod státu.

Co se týče struktury podílu jednotlivých krajů na čistém disponibilním důchodě, na prvních příčkách jsou opět hlavní město Praha, kde se hodnota dlouhodobě drží nad 15 % a Středočeský kraj, který má rostoucí trend a je na 13 %. Velmi dobře jsou na tom kraje Jihomoravský a Moravskoslezský, které se drží u 11 %. Kraj Vysočina má stabilní hodnotu kolem 4,7 %, avšak tato hodnota není příliš vysoká, spíše průměrná. Nejhorší ukazatel mají kraje Karlovarský kolem 2,5 % a Liberecký kolem 4 %. (czso.cz, 2016)

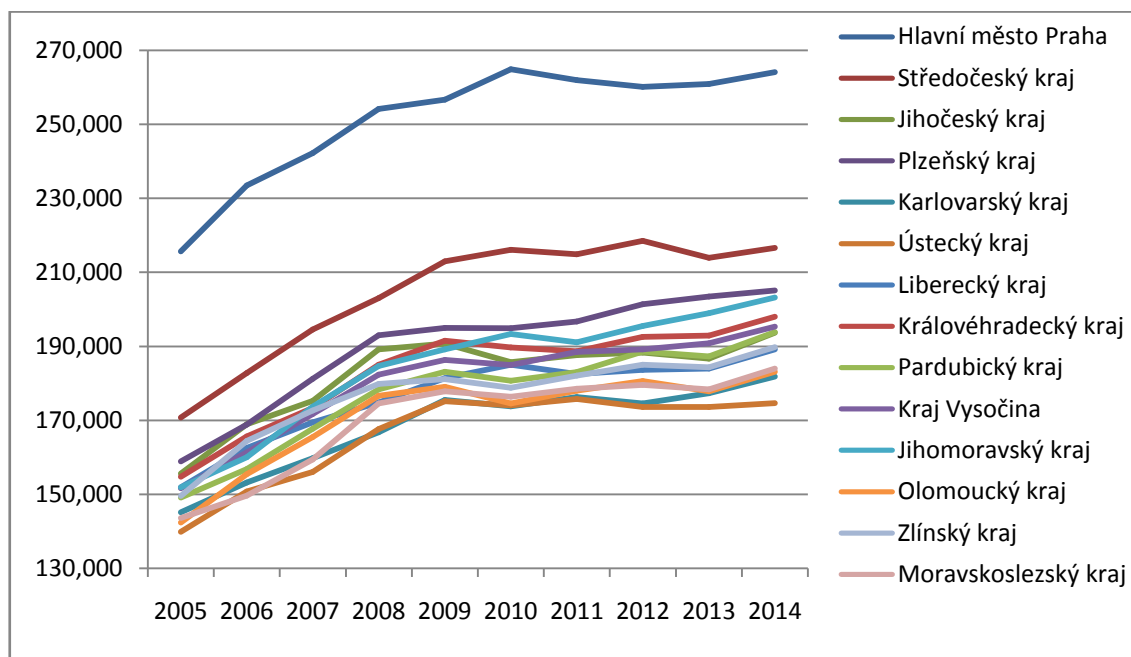
V tabulce 9 a grafu 3 můžeme vidět čistý disponibilní důchod v reálných absolutních hodnotách. V tab. 9 je v domácnostech krajů v mil. Kč. Zde můžeme vidět, že nejvyššího disponibilního důchodu dosahují domácnosti v hlavním městě Praze, Středočeském kraji, Jihomoravském kraji a v Moravskoslezském kraji, ve kterých také můžeme zaznamenat největší nárůst. Kraj Vysočina má sice také rostoucí trend, avšak oproti předchozím výrazně menší, v průběhu let narost zhruba o 20 000 mil. Kč a bohužel je v průběhu let 4. krajem s nejmenším ukazatelem, tedy na 11. místě. Na posledních místech jsou tedy kraje Karlovarský, Liberecký a Pardubický, které sice rostly, ale jen mírným tempem.

Tab. 9) Čistý disponibilní důchod domácností v mil. Kč

kraj / roky	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Hl. město Praha	253 656	276 329	289 861	311 469	319 030	331 533	324 283	323 500	324 751	330 409
Středočeský kraj	196 354	213 263	230 901	247 043	263 984	271 695	273 582	280 983	277 513	283 603
Jihočeský kraj	97 521	106 262	110 671	120 038	121 529	118 492	119 295	119 828	118 823	123 340
Plzeňský kraj	87 474	93 365	101 013	109 274	111 361	111 511	112 424	115 179	116 545	117 716
Karlovarský kraj	44 198	46 654	48 820	51 451	54 054	53 465	53 510	52 796	53 383	54 524
Ústecký kraj	115 140	124 085	128 794	139 833	146 473	145 442	145 670	143 623	143 367	144 059
Liberecký kraj	65 071	69 871	73 213	76 201	79 486	81 329	79 983	80 566	80 685	83 013
Královéhradecký kraj	84 797	90 970	95 454	102 412	106 198	105 176	104 529	106 543	106 487	109 271
Pardubický kraj	75 409	79 484	85 345	91 621	94 480	93 398	94 491	97 378	96 578	100 032
Kraj Vysočina	77 334	82 471	88 018	93 813	96 005	95 217	96 493	96 790	97 418	99 606
Jihomoravský kraj	171 679	180 991	197 211	211 248	217 547	222 843	222 505	228 211	232 536	237 891
Olomoucký kraj	90 986	99 373	106 011	113 375	114 972	112 019	113 750	115 233	113 242	116 518
Zlínský kraj	88 297	97 008	101 886	106 300	107 102	105 557	107 376	108 881	108 152	111 205
Moravskoslezský kraj	179 709	187 022	199 190	218 212	222 157	219 594	220 129	220 590	218 289	224 446

(Zdroj: czso.cz, 2016)

Graf 3) Roční čistý disponibilní důchod domácností na 1 obyvatele v Kč

(Zdroj: czso.cz, 2016)

V předešlém grafu můžeme vidět vývoj podílu čistého disponibilního důchodu na 1 obyvatele v Kč. V přepočtu ukazatele čistého disponibilního důchodu na obyvatele, jsou hodnoty mnohem vyrovnanější, protože berou v potaz velikost kraje na základě počtu obyvatel. I v tomto případě vyčnívá hl. město Praha a Středočeský kraj, jejichž hodnoty spíše rostly. Velmi dobře na tom jsou i kraje Jihomoravský a Plzeňský, které také zaznamenaly stálý nárůst. Poté bychom mohli kraje rozdělit do dvou skupin na skupinu, která má do 190 000 Kč, kde by byly kraje Moravskoslezský, Zlínský, Olomoucký, Liberecký, Ústecký a Karlovarský. Ve skupině od 191 000 Kč do 200 000 Kč by byly kraje Vysočina, Pardubický, Královéhradecký a Jihočeský. V průběhu let si vede nejhůře kraj Ústecký, Kraj Vysočina se nachází zhruba na 7. místě v porovnání s ostatními kraji.

Ukazatel průměrné hrubé měsíční mzdy vypovídá leccos o životní úrovni obyvatel, je jakýmsi odrazem produktivity práce, avšak není tolik vypovídající jako čistý disponibilní důchod. Tento ukazatel je problémový právě z toho důvodu, že jde o průměrné mzdy. Částku navyšují posty, kterých je sice pomálu, ale mzda na těchto postech se liší od ostatních v řádech desetitisíců někdy i statisíců. Ve všech krajích v průběhu let vzrostla mzda, v některých krajích i o 2 000 Kč. Samozřejmě krajem s nejvyšší mzdou je hlavní město Praha. Praha jako taková je spádovým a ekonomickým centrem ČR, tedy jeho jádrem a za zaměstnáním sem dojíždí mnoho obyvatel z ostatních krajů. Mzdy tedy mnohdy berou v potaz vyšší náklady jak na dojíždění, tak celkově na vyšší životní úroveň života hlavního města. Dlouhodobě nejnižší mzdy jsou např. v kraji Karlovarském.

5.3 Hrubý fixní kapitál

Dalším důležitým indikátorem ekonomického postavení územních celků je tvorba hrubého fixního kapitálu. V tabulce níže jsou jednotlivé podíly krajů na tvorbě hrubého fixního kapitálu, který ukazuje nové investice, rekonstrukce a modernizace a pořízení nehmotných fixních aktiv. Je to rozdíl mezi hodnotou pořízeného hmotného i nehmotného investičního majetku (koupeného, bezúplatně převedeného nebo vyrobeného ve vlastní režii) a hodnotou jeho prodeje či bezúplatného předání.

V tabulce výše můžeme vidět mírně kolísající trend hodnot u Prahy, který má však na tvorbě tohoto indikátoru největší podíl. Největší podíly dále mají kraje Středočeský, Jihomoravský a Moravskoslezský, jejich hodnoty však v čase mírně

kolísají. Součet hodnot těchto krajů dává dohromady více jak 50 % podílu na tvorbě indikátoru. Zajímavá je hodnota u Ústeckého kraje, který v mnoha dalších indikátorech vychází nejhůře, tady by však mohla zaujmout 5. místo. Kraj Vysočina má spíše průměrné hodnoty a nacházel by se někde na 10. příčce. Jednoznačně nejhorší hodnoty a vývoj můžeme sledovat u kraje Karlovarského a Libereckého.

Tab. 10) Tvorba hrubého fixního kapitálu – struktura v % (ČR = 100)

kraj / roky	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Hl. město Praha	23,2	25,0	26,9	27,3	27,7	26,2	26,0	25,9	27,8
Středočeský kraj	14,3	13,0	12,3	11,2	11,1	10,9	12,3	12,8	12,9
Jihočeský kraj	6,4	5,4	5,0	4,9	4,9	5,3	4,8	4,8	5,7
Plzeňský kraj	4,5	6,2	5,1	4,4	5,4	4,7	4,6	4,4	4,6
Karlovarský kraj	2,4	2,1	1,8	1,9	1,9	2,3	2,2	2,3	1,7
Ústecký kraj	5,1	5,5	6,4	6,0	6,4	7,7	7,4	7,0	7,0
Liberecký kraj	3,3	2,9	2,7	3,0	2,8	2,7	2,9	3,2	2,8
Královéhradecký kraj	3,7	3,4	3,4	3,4	3,6	3,4	3,2	3,1	3,1
Pardubický kraj	3,6	3,3	3,6	3,8	3,4	4,0	3,7	3,6	3,5
Kraj Vysočina	4,6	3,6	3,9	3,3	3,5	3,4	3,5	3,7	3,5
Jihomoravský kraj	11,6	11,2	11,4	11,5	10,9	10,9	11,0	10,8	9,6
Olomoucký kraj	4,5	4,5	4,4	4,5	5,4	5,0	4,6	4,4	4,3
Zlínský kraj	4,0	4,3	4,0	3,8	3,8	4,1	4,2	4,1	4,0
Moravskoslezský kraj	8,8	9,5	9,1	10,8	9,3	9,3	9,8	9,9	9,7

(Zdroj: czso.cz, 2016)

5.4 Bilance veřejných rozpočtů

Důležitým ukazatelem ekonomické prosperity území je hospodaření veřejnosprávních orgánů. Žádoucím stavem je vyrovnanost veřejného rozpočtu bez salda nebo přebytku, čehož však není téměř možné dosáhnout. Lepším výsledkem je tedy přebytek, než schodek. Přebytek je možné dále použít k úhradě půjček či k nákupu cenných papírů. V případě, že na základě převahy výdajů nad příjmy vznikne schodek, je možné ho uhradit z půjček nebo emisí obligací (např. ze státních dluhopisů). Na jedné straně jsou veřejné příjmy a na druhé veřejné výdaje. Veřejné příjmy tvoří příjmy daňové, nedaňové, přijaté transfery v podobě dotací a kapitálové příjmy. Výdaje poté tvoří běžné výdaje (na všeobecné veřejné služby, zdravotnictví, školství, komunální služby

a jiné) a kapitálové (na investice a kapitálové dotace jiným rozpočtům). (Redlichová, 2013) Až na hlavní město Prahu jsou nejobjemnější složkou přijaté transfery a poté daňové příjmy. Ve výdajích převažují běžné výdaje.

V tabulce je snadno viditelné, že největších hodnot dosahuje hlavní město Praha, které však několikrát hospodařilo se schodkem. Výborně se dařilo Kraji Vysočina, který pouze jednou hospodařil schodkově, a to v roce 2009. Jde o jediný kraj, ostatní kraje hospodařily schodkově více než dvakrát.

Tab. 11) Bilance veřejných rozpočtů

kraj / roky	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ČR	3 142 201	5 843 582	-11 773 041	-139 854	-3 466 295	-2 489 821	4 437 033	4 495 687
Hl. město Praha	2 039 052	7 155 030	-4 005 208	-2 032 534	-1 970 373	1 723 381	4 480 904	1 926 716
Středočeský kraj	538 174	-523 441	-2 711 064	473 566	-441 440	-620 548	455 692	561 026
Jihočeský kraj	-15 943	-70 081	-187 791	329 584	458 481	-110 307	-32 056	293 728
Plzeňský kraj	446 725	228 216	-38 660	-528 060	24 747	-438 753	-284 098	79 749
Karlovarský kraj	188 572	151 866	-23 698	-322 787	-260 704	-432 491	36 792	244 311
Ústecký kraj	304 769	-302 307	-1 499 015	1 031 266	-786 319	-932 474	525 903	442 418
Liberecký kraj	-30 746	-264 540	-244 237	817 474	-92 191	-165 954	-105 378	24 498
Královéhradecký kraj	-386 140	-204 604	-253 365	422 512	-51 278	-65 543	258 686	339 104
Pardubický kraj	-449 927	-54 133	-114 324	265 526	61 205	282 363	417 965	234 756
Kraj Vysočina	127 607	391 287	-2 109 526	745 509	72 527	194 304	88 448	233 625
Jihomoravský kraj	-198 792	204 387	56 299	-169 908	-65 103	-361 635	-298 018	44 366
Olomoucký kraj	-136 783	-521 081	-501 678	-279 902	-544 250	-897 210	-282 618	187 691
Zlínský kraj	166 030	-235 199	-330 896	-256 723	162 858	-246 134	-278 028	-75 360
Moravskoslezský kraj	549 603	-111 818	190 123	-635 377	-34 456	-418 820	-547 162	-40 940

(Zdroj: czso.cz, 2016)

5.5 Nezaměstnanost a ekonomická aktivita

V rámci sledování ukazatele nezaměstnanosti je využito ukazatele ČSÚ neboli obecné míry nezaměstnanosti, který vychází z výsledků Výběrového šetření pracovních sil a odpovídá standardu ILO, je tedy mezinárodně využívaný ukazatel oproti metodice využívané MPSV.

V tabulce níže můžeme vidět vývoj obecné míry nezaměstnanosti v letech 2005 až 2014 v krajích ČR. Vysoké míry nezaměstnanosti téměř u všech krajů můžeme vidět v roce 2005, po kterém docházelo ke snižování a po roce 2008 v důsledku hospodářské krize opět začalo docházet ke zvyšování ukazatele. V rámci kraje Vysočina, stejně jako v ostatních krajích můžeme vidět velký nárůst obecné míry nezaměstnanosti po roce 2008, kdy u nás plně propukla současná hospodářská krize. Od roku 2009 do roku 2013 se pohybovala mezi 5,7 až 6,9 %, přičemž 6,9 % bylo dosaženo v roce 2010. Mezi lety 2013 a 2014 došlo k poklesu z 6,7 na 5,6 %. Dlouhodobě nejvyšší nezaměstnanost lze pozorovat u kraje Karlovarského, Moravskoslezského a též Ústeckého, u kterého však v poslední době došlo k mírnému zlepšení.

Nejnižší míru nezaměstnanosti vidíme dlouhodobě u Hl. města Prahy, která se v roce 2014 začíná pomalu přibližovat ke stavu před hospodářskou krizí. Zajímavostí je, že Kraj Vysočina má dlouhodobě mnohem nižší nezaměstnanost, než kraj Jihomoravský a v roce 2014 si vedly lépe pouze Hl. město Praha, kraje Středočeský, Jihočeský a Plzeňský. Tyto kraje si vedly lépe i v roce 2008 před hospodářskou krizí, kromě kraje Plzeňského, ten byl až za krajem Vysočina.

Tab. 12) Roční průměr obecné míry nezaměstnanosti v %

kraj / roky	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Česká republika	7,9	7,1	5,3	4,4	6,7	7,3	6,7	7,0	7,0	6,1
Hl. město Praha	3,5	2,8	2,4	1,9	3,1	3,8	3,6	3,1	3,1	2,5
Středočeský kraj	5,2	4,5	3,4	2,6	4,4	5,2	5,1	4,6	5,2	5,1
Jihočeský kraj	5,0	5,1	3,3	2,6	4,3	5,3	5,5	5,7	5,2	5,9
Plzeňský kraj	5,1	4,6	3,7	3,6	6,3	5,9	5,2	4,8	5,2	5,1
Karlovarský kraj	10,9	10,2	8,2	7,6	10,9	10,8	8,5	10,5	10,2	9,0
Ústecký kraj	14,5	13,7	9,9	7,9	10,1	11,2	9,9	10,8	9,4	8,5
Liberecký kraj	6,5	7,7	6,1	4,6	7,8	7,0	7,2	9,3	8,3	6,5
Královéhradecký kraj	4,8	5,4	4,2	3,9	7,7	6,9	7,1	7,1	8,2	6,2
Pardubický kraj	5,6	5,5	4,4	3,6	6,4	7,2	5,6	7,7	8,4	6,4
Kraj Vysočina	6,8	5,3	4,6	3,3	5,7	6,9	6,4	6,4	6,7	5,6
Jihomoravský kraj	8,1	8,0	5,4	4,4	6,8	7,7	7,5	8,1	6,8	6,1
Olomoucký kraj	10,0	8,2	6,3	5,9	7,6	9,1	7,6	7,7	9,2	7,7
Zlínský kraj	9,4	7,0	5,5	3,8	7,3	8,5	7,6	7,4	6,8	6,1
Moravskoslezský kraj	13,9	12,0	8,5	7,4	9,7	10,2	9,3	9,5	9,9	8,6

(Zdroj: czso.cz, 2016)

Novým ukazatelem nezaměstnanosti je podíl nezaměstnaných osob, který vyjadřuje podíl dosažitelných uchazečů o zaměstnání ve věku 15-64 let k obyvatelstvu stejného věku v %. Jde tedy o počet uchazečů o zaměstnání registrovaných na Úřadě práce ČR vztážený k pracovní síle. Je zpracováván Ministerstvem práce a sociálních věcí a využívá ho zejména pro národní účely. Tento ukazatel je již dostupný i za rok 2015. Jde o ukazatel podílu nezaměstnaných osob (v %) a nahrazuje doposud používaný ukazatel registrované míry nezaměstnanosti, který poměřoval všechny dosažitelné uchazeče o zaměstnání pouze k ekonomicky aktivním osobám. Hodnoty tohoto ukazatele jsou o něco vyšší než u obecné míry nezaměstnanosti. Obecná míra nezaměstnanosti je oproti tomu mezinárodně srovnatelný ukazatel, který vytváří ČSÚ. Vychází z dat z výběrového šetření pracovních sil (VŠPS) a jedná se o metodiku výpočtu doporučenou Eurostatem a Mezinárodní organizací práce. (MPSV, 2016)

Velkým problémem současné doby je vysoká míra nezaměstnanosti mladých lidí. Tento trend je jedním z hlavních důsledků ekonomické krize. Roli hraje i vzdělání těchto mladých nezaměstnaných, kdy je prokázáno, že absolventi vysokých škol jsou na tom s hledáním zaměstnání nejlépe a nejhůře absolventi pouze základních škol.

Tab. 13) Míra ekonomické aktivity obyvatel nad 15 let v %

kraje / roky	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Česká republika	59,4	59,3	58,8	58,5	58,7	58,4	58,3	58,6	59,3	59,3
Hl. město Praha	62,0	62,0	61,8	61,4	62,6	62,2	61,4	61,9	62,2	62,1
Středočeský kraj	59,5	59,8	59,6	59,6	59,6	59,7	59,9	60,4	60,7	61,1
Jihočeský kraj	59,5	59,5	59,7	59,4	58,8	58,0	58,6	57,8	57,6	59,1
Plzeňský kraj	60,4	59,5	59,0	59,9	59,6	59,0	59,4	59,5	60,5	60,3
Karlovarský kraj	62,8	61,5	61,4	60,8	61,2	61,7	59,9	60,0	61,2	60,7
Ústecký kraj	60,4	60,5	57,5	57,2	57,3	57,5	57,6	56,8	57,6	57,6
Liberecký kraj	59,7	59,1	57,7	56,5	57,3	58,0	57,5	57,6	57,7	58,0
Královéhradecký kraj	58,0	59,3	58,7	58,2	58,0	57,5	57,4	57,8	58,5	58,2
Pardubický kraj	58,4	58,5	58,0	58,1	57,8	57,5	57,5	58,5	60,0	60,2
Kraj Vysočina	58,3	58,5	59,7	58,3	57,9	58,1	57,2	56,8	58,3	58,2
Jihomoravský kraj	58,1	57,8	57,7	57,0	57,4	58,1	57,8	58,6	59,9	59,6
Olomoucký kraj	58,1	58,3	57,5	57,0	57,4	55,7	56,0	57,3	56,4	56,5
Zlínský kraj	57,6	58,4	59,0	57,9	57,2	56,8	57,4	57,5	59,0	58,3
Moravskoslezský kraj	58,5	57,3	56,6	57,3	57,6	56,7	56,7	57,2	57,8	57,8

(Zdroj: czso.cz, 2016)

V tabulce č. 13 výše můžeme vidět vývoj míry ekonomické aktivity obyvatel nad 15 let věku. Ekonomická aktivita obyvatel úzce souvisí se vzděláním. Znamená de facto to, že vzdělanější lidé jsou také ekonomicky aktivnější, než méně vzdělaní lidé. Funguje tu vztah, že vzdělanější lidé mají více možností k zaměstnanosti a to ve výsledku vede k vyšší ekonomické aktivitě. Počítá se jako podíl zaměstnaných a nezaměstnaných na celé populaci 15-64 let. (DV Monitor, 2016) V poslední době můžeme vidět mnohem nižší míry ekonomické aktivity, než před několika lety. Tento trend se připisuje demografickému problému stárnutí populace.

V Kraji Vysočina můžeme vidět míru ekonomické aktivity mezi 56,8 a 59,7 a blíží se k celorepublikovému průměru. Nejlepší ukazatel je z let 2011 a 2012. Ukazatel bývá nejvyšší v hlavním městě Praze, Středočeském, Jihočeském, Plzeňském a Karlovarském kraji. V případě Karlovarského kraje jde o zajímavost, po celé sledované období se drží mezi 60 a 62 %, což je u kraje s takovými problémy, jako nezaměstnanost velmi zajímavé. Nejhorší hodnotu ukazatele dlouhodobě vykazuje Olomoucký kraj, případně i Moravskoslezský, Zlínský a Liberecký kraj.

5.6 Investice do výzkumu a vývoje

Investice do výzkumu a vývoje jsou důležitým ukazatelem ekonomické rozvinutosti a především konkurenceschopnosti krajů.

V tabulce č. 14 níže můžeme vidět vývoj výdajů na výzkum a vývoj v mil. Kč. Samozřejmostí je obsazení prvních dvou míst hl. městem Prahou a Jihomoravským krajem. Na třetím místě se nachází Středočeský kraj. Námi sledovaný Kraj Vysočina se bohužel v tomto velmi důležitém ukazateli, který má velký dopad na rozvoj území, nachází až na 12. místě. Je tedy třetí nejhorší. Horší jsou pouze kraje Ústecký a Karlovarský. U všech krajů můžeme v letech vidět pozitivní vývoj, tedy růst ukazatele. Dlouhodobě nejhorší hodnoty prokazuje kraj Karlovarský. Stejný vývoj bychom mohli sledovat i u vývoje podílu výdajů na výzkum a vývoj na HDP. Tento špatný vývoj ukazatele může být způsobem nedostatečně vyvinutým vysokým školstvím, tudíž nedostatkem potřebně vzdělané pracovní síly a také i odlivu vzdělaných lidí z kraje.

Co se týče zaměstnaných ve VaV na 1 000 zaměstnaných Kraj Vysočina se dlouhodobě pohybuje na 12. místě, jako u předchozího ukazatele. Ukazatel je oproti průměru ČR velmi nízký. (Program rozvoje Kraje Vysočina, 2015)

Tab. 14) Výdaje na výzkum a vývoj v mil. Kč

kraj / roky	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Hl. město Praha	15 835	19 186	22 914	22 481	20 906	20 998	23 180	25 337	26 037	29 636
Středočeský kraj	4 526	5 072	6 348	5 632	5 649	5 956	6 234	6 090	9 691	9 702
Jihočeský kraj	1 610	1 713	1 787	1 967	2 123	2 116	2 169	2 570	2 549	2 504
Plzeňský kraj	1 130	1 334	1 394	1 767	1 599	2 295	3 130	3 779	4 133	4 734
Karlovarský kraj	76	71	78	98	92	106	124	204	115	151
Ústecký kraj	589	588	692	808	652	696	784	1 118	1 077	1 214
Liberecký kraj	1 110	1 483	1 312	1 517	1 329	1 449	1 861	2 850	2 365	2 610
Královéhradecký kraj	1 169	985	1 268	1 213	1 651	1 568	1 675	1 599	1 877	2 051
Pardubický kraj	1 614	1 906	1 956	1 916	1 866	2 113	2 470	2 781	2 687	2 725
Kraj Vysočina	707	517	538	698	646	743	780	929	1 159	1 502
Jihomoravský kraj	4 654	5 057	5 726	6 047	8 127	8 411	11 170	14 654	16 360	17 002
Olomoucký kraj	1 372	1 328	1 511	1 433	1 620	1 599	2 126	3 558	3 057	3 373
Zlínský kraj	1 571	1 646	1 721	1 633	1 583	1 809	2 109	2 313	2 003	2 725
Moravskoslezský kraj	2 182	2 382	2 765	2 661	3 030	3 114	4 941	4 578	4 743	5 176

(Zdroj: czso.cz, 2016)

6. Kompozitní indikátor

Pro sestavení kompozitního indikátoru ekonomického rozvoje využijeme čtyři indikátory, které byly zkoumány v rámci předchozí analýzy vývoje ekonomického prostředí. Data pro výpočet indikátoru jsou využita z roku 2014, díky dostupnosti těchto dat na veřejné databázi ČSÚ.

Kompozitní indikátor poskytuje ucelený (komplexní) pohled na postavení krajů v rámci určitého hlediska zkoumání. Pro účel zkoumání ekonomického růstu a rozvoje byly zvoleny sub-indikátory s ním související a v práci již probírané. Z prvotně uvažovaných indikátorů, mezi kterými byly: celkový přírůstek obyvatel, ekonomicky aktivní obyvatelstvo, obecná míra nezaměstnanosti, vydaná stavební povolení, hrubý domácí produkt, hrubá měsíční mzda, čistý disponibilní důchod, výdaje na výzkum a vývoj či saldo příjmů a výdajů veřejných rozpočtů, byly nakonec vybrány následující čtyři. Nezaměstnanost, kterou zastupuje obecná míra nezaměstnanosti v %, ekonomická aktivita neboli míra ekonomické aktivity v %, výdaje na výzkum a vývoj v mil. Kč a saldo příjmů a výdajů veřejného rozpočtu v tis. Kč. Tyto indikátory byly vybrány z důvodu, že neporušovaly pravidlo nepřesažení vzájemné korelace nad hodnotu 0,8.

Tab. 15) Hodnoty jednotlivých subindikátorů

Kraj	Nezaměstnanost	EA	Výdaje na VV	Saldo PaV VR
Hlavní město Praha	2,5	62,1	29 636	1 926 716
Středočeský kraj	5,1	61,1	9 702	561 026
Jihočeský kraj	5,9	59,1	2 504	293 728
Plzeňský kraj	5,1	60,3	4 734	79 749
Karlovarský kraj	9	60,7	151	244 311
Ústecký kraj	8,5	57,6	1 214	442 418
Liberecký kraj	6,5	58	2 610	24 498
Královéhradecký kraj	6,2	58,2	2 051	339 104
Pardubický kraj	6,4	60,2	2 725	234 756
Kraj Vysočina	5,6	58,2	1 502	233 625
Jihomoravský kraj	6,1	59,6	17 002	44 366
Olomoucký kraj	7,7	56,5	3 373	187 691
Zlínský kraj	6,1	58,3	2 725	-75 360
Moravskoslezský kraj	8,6	57,8	5 176	-40 940

(Zdroj dat: czso.cz, 2016)

V tabulce výše můžeme vidět hodnoty jednotlivých subindikátorů pro rok 2014 v jednotlivých krajích. Nejvyšší hodnot vždy dosahuje hlavní město Praha. Co se týče

nezaměstnanosti a výdajů na výzkum a vývoj, nejhorší hodnoty dosahuje Karlovarský kraj, u ekonomické aktivity poté Moravskoslezský kraj. Nejvyšší přebytek veřejného rozpočtu zaznamenalo hlavní město a naopak schodek Zlínský a Moravskoslezský kraj. Avšak u tohoto sub-indikátoru je žádoucí vyrovnanost příjmů a výdajů, tzn. co nejmenší přebytek nebo schodek. Dalo by se tedy říci, že nejvyrovnanější veřejný rozpočet měl kraj Liberecký.

6.1 Výpočet korelace

Dalším krokem je výpočet korelační matice v programu statistica. Na základě výpočtů vzájemných korelací, zjistíme, zda se zde nevyskytují korelace příliš vysoké, které jsou nežádoucí a vykazují závislost proměnných. Korelace by neměla přesahovat hodnotu 0,8. (Minařík, 2012)

V tabulce níže můžeme vidět, že žádná z hodnot tuto hranici nepřekračuje, všechny závislosti jsou tedy přijatelné pro další zpracování. K vyšší hodnotě se blíží závislost mezi veřejnými výdaji na výzkum a vývoj a veřejným rozpočtem, což je však logické.

Tab. 16) Korelace proměnných

Proměnná	Nezaměstnanost	EA	Výdaje na VV	Veřejný rozpočet
Nezaměstnanost	x	-0,58	-0,69	-0,63
Ekonomická aktivita	-0,58	x	0,59	0,59
Výdaje na VV	-0,69	0,59	x	0,76
Veřejný rozpočet	-0,63	0,59	0,76	x

(Zdroj: czso.cz, 2016, statistica)

6.2 Přiřazení vah k indikátorům

Dalším krokem k provedení kompozitního indikátoru je stanovení váhy indikátorů. Existuje několik možností, jak váhu stanovit, např. prostřednictvím hodnotících škál nebo matice párových porovnání. Avšak pro naši práci jsme každému indikátoru přiřadili stejnou váhu 1, což lze stanovit na základě korelační matice, v níž se nám nevyskytuje žádná vysoká závislost v hodnotě nad 0,8. Přiřadit indikátorům stejnou váhu je možné v případě, pokud pro nás žádný z indikátorů nemá větší či menší význam. Jelikož jsou k výpočtu zvoleny čtyři sub-indikátory, váha každého z nich bude tedy 0,25. Tento výpočet je tedy totožný s výpočtem prostého aritmetického průměru. (Minařík, 2012)

6.3 Standardizace a výpočet kompozitního indikátoru

Dalším krokem je standardizace dat k odstranění nesouměřitelných veličin indikátorů. Standardizace dat byla provedena na základě vzorců a metody z-skóre, která byla provedena v programu MS Excel. Primárně byl vypočten průměr a směrodatná odchylka každého indikátoru, které jsou potřebné pro další výpočet, a můžeme je vidět v tabulce 17) v přílohách.

Pro standardizaci bylo využito metody výpočtu Z-skóre neboli metody normované proměnné. Tato metoda spočívá v přepočtu původních hodnot vybraných subindikátorů na bezrozměrné veličiny s nulovým průměrem a jednotkovým rozptylem. Při standardizaci dat jsou zohledněny typy indikátorů MIN nebo MAX. Každý má svůj rozdílný vzorec pro výpočet, které jsou uvedeny níže. Tyto výpočty se provedou pro hodnoty všech indikátorů u všech krajů. Prostřednictvím vzorců pro MIN a MAX jsou původní hodnoty přepočteny a transformovány na bezrozměrné proměnné. U indikátorů typu MIN je žádoucí co nejnižší hodnota a u indikátorů typu MAX je naopak žádoucí co nejvyšší hodnota.

$$MIN = \frac{\text{průměr indikátoru} - \text{hodnota indikátoru pro daný kraj}}{\text{směrodatná odchylka indikátoru}}$$

$$MAX = \frac{\text{hodnota indikátoru pro daný kraj} - \text{průměr indikátoru}}{\text{směrodatná odchylka indikátoru}}$$

Po standardizaci všech dat, která nám odstraní nesouměřitelné veličiny, přichází na řadu výpočet kompozitního indikátoru. Jak standardizovaná data, tak jednotlivé vypočtené kompozitní indikátory můžeme vidět v následující tabulce. Kompozitní indikátor se vypočítá jednoduše jako průměr standardizovaných hodnot našich indikátorů v každém kraji.

Na základě pořadí můžeme vidět, že vytvořený kompozitní indikátor ekonomického růstu a rozvoje je zdaleka nejvyšší a nejlepší v hl. městě Praze. Naopak nejnižší a nejhorší je v krajích Ústeckém a Olomouckém.

Na základě podobných hodnot kompozitního indikátoru bude vytvořeno 5 skupin, do kterých budou jednotlivé kraje rozděleny. Vizualizace i samotné rozdělení krajů je zpracováno v mapovém programu ArcGis, který nabízí několik metod třídění dat. Jsou jimi např. metody: natural breaks, equal interval, defined interval, quantile,

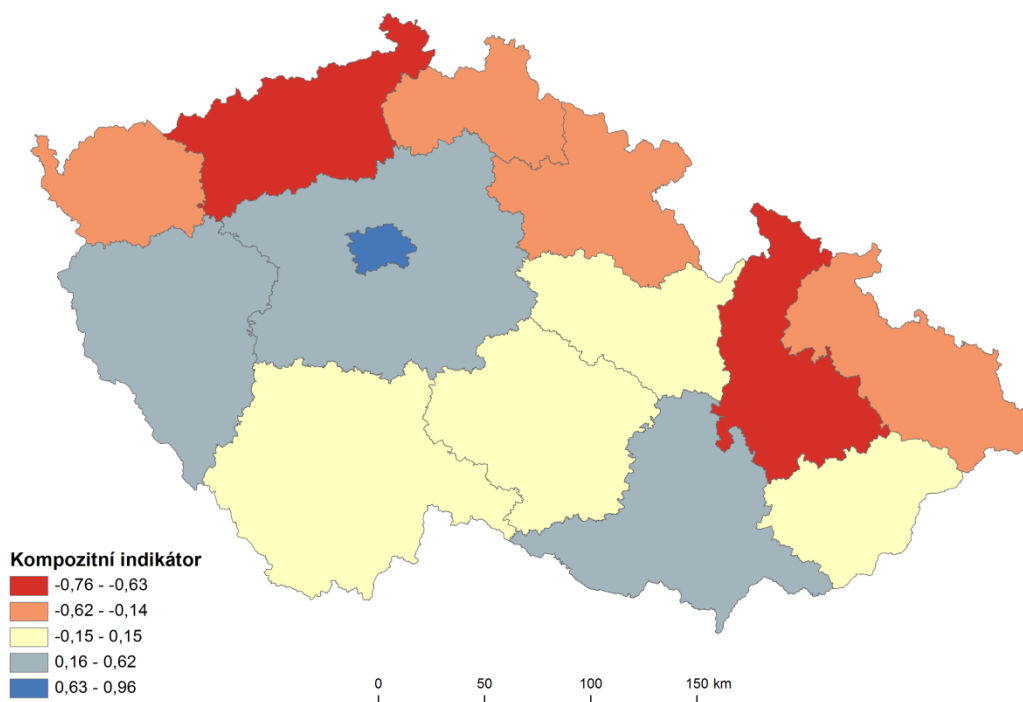
geometrical interval či standard deviation. Jako nejvhodnější se jeví metoda třídění dat natural breaks, která zohledňuje rozdělení dat dle největší podobnosti. Kraje jsou dle této metody rozděleny následovně: 1. Praha; 2. Středočeský, Plzeňský a Jihomoravský kraj; 3. Vysočina, Jihočeský, Pardubický a Zlínský kraj; 4. Karlovarský, Liberecký, Moravskoslezský a Královéhradecký kraj; 5. Ústecký a Olomoucký kraj. Na obrázku 1 můžeme vidět, že nejhůře jsou na tom příhraniční území na severu země. Po čtyřech krajích má třetí skupina, kde jsou kraje s průměrnými hodnotami kompozitního indikátoru a čtvrtá skupina, kde jsou kraje s horšími hodnotami. Modrá barva značí pozitivní hodnoty a červená naopak negativní hodnoty.

Tab. 18) Standardizace dat, výpočet KI a určení pořadí krajů

Proměnná	Nezam.	EA	Výdaje na VV	Saldo PaV VR	Kompozitní indikátor	Pořadí
Typ indikátoru	MIN	MAX	MAX	MIN		
Hl. město Praha	2,3	1,9	3	-3	1	1
Jihomoravský kraj	0,2	0,3	1	1	0,6	2
Středočeský kraj	0,8	1,2	0	0	0,5	3
Plzeňský kraj	0,8	0,7	0	0	0,5	4
Pardubický kraj	0	0,7	0	0	0,1	5
Zlínský kraj	0,2	-0,5	0	1	0	6
Jihočeský kraj	0,3	0	0	0	0	7
Kraj Vysočina	0,5	-0,6	-1	0	-0,1	8
Liberecký kraj	-0,1	-0,7	0	1	-0,2	9
Královéhradecký kraj	0,1	-0,6	-1	0	-0,3	10
Karlovarský kraj	-1,5	1	-1	0	-0,3	11
Moravskoslezský kraj	-1,3	-0,8	0	1	-0,4	12
Olomoucký kraj	-0,8	-1,7	0	0	-0,6	13
Ústecký kraj	-1,3	-1	-1	0	-0,8	14

(Zdroj: vlastní práce, MS Excel)

Obr. 2) Rozdělení krajů dle hodnot kompozitního indikátoru

(Zdroj: ArcCR500, verze 3.2)

Suverénně nejlépe je na tom hlavní město Praha, která tohoto postavení dosahuje z mnoha důvodů. Jasným důvodem je velká hustota obyvatel a tudíž i jejich vysoká ekonomická aktivita. Také se jedná o město se spoustou vysokých škol, tzn., že se zde zdržuje mnoho studentů, kteří zde po studiu většinou už zůstávají. Středočeský kraj obklopuje hl. město a nachází se zde spousta decentralizovaných poboček firem, jsou tu tedy dobré pracovní příležitosti a má dobrou dostupnost do hl. města. Středočeský kraj je spádovým územím Prahy, spousta lidí bydlí právě zde a do Prahy dojíždí za prací či zábavou. V rámci Jihomoravského kraje je za velký motor rozvoje považováno právě vysoké školství, kdy zde studenti po studiu zůstávají žít a vzniká tu velké množství vědeckých inkubátorů a sídlí zde pobočky významných světových firem, které ženu zdejší ekonomiku kupředu. Námi sledovaný Kraj Vysočina se nachází ve třetí skupině krajů a hodnota kompozitního indikátoru vypovídá o středním ekonomickém rozvoji, o čemž také vypovídá jeho umístění na 8 místě. Slabšími kraji jsou kraje Olomoucký, Karlovarský, Ústecký, Moravskoslezský a Liberecký. Kraj Karlovarský, Ústecký a Liberecký již dlouhou dobu tvoří skupinu krajů, kde je nepříznivé ekonomické prostředí. Jde o příhraniční regiony, ve kterých se nedaří zemědělství a příliš ani

průmyslu. Panuje zde velká nezaměstnanost a zdržuje se zde množství přistěhovaleckých komunit. Když nepočítáme hl. město Prahu, v kraji Ústeckém a Karlovarském se dlouhodobě zdržuje nejvíce cizinců vietnamské národnosti a je zde i vysoký podíl cizinců ruské národnosti. Hlavním pohonem těchto krajů je především cestovní ruch spojený s místním lázeňstvím či horskou a lyžařskou turistikou a na ně navazující služby. Co se týče kraje Moravskoslezského, jde též o příhraniční region, který je znám pro svou průmyslovou výrobu, která měla a stále má velmi negativní dopad na životní prostředí, především na smogovou situaci v Ostravě. Hlavním pohonem Olomouckého kraje může být vysoké školství, avšak dosud se jedná o kraj s velmi vysokou nezaměstnaností a s nejnižší mírou ekonomické aktivity obyvatel.

7. Diskuse

Cílem této práce bylo posouzení vývoje ekonomického rozvoje Kraje Vysočina v několika oblastech. Vývoj jednotlivých indikátorů v Kraji Vysočina a v ostatních krajích, byl analyzován na základě dat z ČSÚ. Výsledky dílčích analýz poukázaly na problémové a naopak pozitivní oblasti a faktory rozvoje kraje. Pozitivními faktory rozvoje kraje jsou: kulturní prostředí, vývoj nezaměstnanosti a hospodaření místních orgánů veřejné správy. Kulturní akce a vyžití jsou na Vysočině magnetem návštěvnosti kraje a podporují místní cestovní ruch, který je do budoucna důležitým faktorem dalšího rozvoje. Stejný pohled nabízí i Strategie Kraje Vysočina 2020, která přímo říká, že kraj má dobrý turistický potenciál pro budoucí rozvoj cestovního ruchu. Je tedy nezbytné dořešení místní dopravní infrastruktury a veřejné dopravy. Velkým přínosem je příležitost k dálnici D1 a strategická poloha mezi dvěma centry – Prahou a Brnem. U nezaměstnanosti byl zaznamenán pozitivní vývoj, avšak hrozbou může být do budoucna odchod mladých lidí z kraje, nedostatečné zastoupení vysokých škol či slabé zapojení do vědecko-technického rozvoje. Žádoucí je také posílení sektoru služeb.

Jako problémové, se dle výsledků práce a ostatních analýz, kterými jsou např. Regionální veřejná doprava v ČR nebo Socio-ekonomický vývoj krajů, veřejné finance a místní poplatky (Damborský a kol., 2013 a 2014), ukázaly oblasti: dopravní infrastruktura, vzdělávání a výzkum, vývoj a inovace. Problém dopravní infrastruktury tkví v nedořešeném IDS, který by mohl být překážkou v rozvoji místního cestovního ruchu, nebo také v místní struktuře silniční sítě. Dořešení místního vysokého školství z pohledu vytvoření nových vysokých škol, otevření technických oborů na stávajících vysokých školách či vytvoření navazujícího studia, je nezbytné z pohledu vyššího zastoupení ekonomicky aktivních obyvatel, ale i z pohledu žádoucí a kvalifikované pracovní síly pro rozvoj výzkumu a vývoje v kraji. Vyřešením problémů v těchto oblastech a zlepšením jejich indikátorů, může dojít i k nárůstu HDP na 1 obyvatele, ke zvýšení vzdělanosti a tím i zaměstnanosti a ekonomické aktivity obyvatel. Potřeba, řešit výše zmíněné problémy v oblasti dopravy, zdravotnictví a vzdělávání, a rozvíjet místní vědecko-technické prostředí, je zachycena a řešena i ve Strategii Kraje Vysočina 2020 a v Programu rozvoje Kraje Vysočina na období 2015 – 2018.

8. Doporučení

Dopravní infrastruktura

V rámci dopravní infrastruktury bylo identifikováno více problémů. Jedním z nich je nedořešený integrovaný systém veřejné dopravy, jehož absence bývá často odůvodňována příliš roztržitou železniční sítí a nepřítomností vedoucího spádového centra. Nevýhodou je také absence rychlostních komunikací a přetížení silnic I. třídy, které se staly páteří silniční dopravy. Problémem je také stálý nedostatek parkovacích ploch v krajském městě.

Řešením problému vytvoření integrovaného systému veřejné dopravy by mohlo být vytvoření např. 2 samostatných integrovaných dopravních systémů pro Jihlavu a druhé vybrané město (např. Třebíč nebo Žďár nad Sázavou, kde byl zaznamenán nejvyšší vnitrookresní pohyb obyvatel) a na základě toho rozdělit území kraje do několika tarifních zón. Tento názor je přímo podporován vytvořenou „Studii proveditelnosti zavedení IDS v podmínkách Kraje Vysočina“ z roku 2010, avšak tato dosud nebyla aplikována. Návrhem bylo rozdělení kraje na 13 tarifních zón, přičemž každá tato zóna by byla brána jako samostatná jednotka, ve které by bylo možné cestovat bez ohledu na vzdálenost cesty avšak s ohledem na časovou platnost jízdenky. Platba jízdenky by byla možná buď čipovou kartou, nebo jednorázově zakoupenou jízdenkou. Co se týče nákladů na vytvoření takového IDS, jednorázově by dosáhly hodnoty mezi 10 a 14 mil. Kč a každoroční náklady by se pohybovaly mezi 6-7 mil. Kč. Odkládání vytvoření IDS pro Kraj Vysočina je odůvodňováno právě vysokými náklady. Dalším možným řešením, které bylo také diskutováno v rámci výše zmíněné studie proveditelnosti, je napojení okresů na integrované dopravní systémy sousedících krajů. Bylo by však nutné dořešit odlišné tarify IDS. Řešení tohoto problému je důležité zejména z důvodu zkvalitnění a zjednodušení cestování nejen pro místní obyvatele, ale také pro návštěvní kraje za účelem zkvalitnění cestovního ruchu.

Jak již bylo naznačeno výše, dalším závažným problémem je přetěžování sítě silnic I. třídy, které jsou zde využívány jako hlavní komunikace. Částečným řešením tohoto problému pro okresní města a jejich blízké zázemí by mohla být výstavba sítě cyklostezek, pro dopravu mezi centrem a okolními obcemi. Tento způsob dopravy do práce je již zakořeněn např. na odboru Regionálního rozvoje Krajského úřadu v Jihlavě nebo na pracovištích Finančního úřadu v Brně. Výstavba 1 km² cyklostezky

stojí zhruba 2 000 Kč a bylo by možné využít finančních prostředků z Integrovaného regionálního operačního programu. Ve výsledku by šlo o snížení zatížení silničních komunikací, menší znečištění ovzduší a zlepšování zdravotní kondice obyvatel. Jízda na kole by též znamenala úsporu peněz vydaných za pohonné hmoty a úsporu času v případě ucpaných silničních komunikací. Opravy přetěžovaných a zničených komunikací mohou být částečně financovány z dotací Operačního programu Doprava. Cena za výstavbu 1 m² komunikace II. a III. třídy se pohybuje v rozmezí 1 400 – 1 600 Kč. Pro rozvoj kraje je také důležité zmodernizovat dopravní trasu ve směru na Třebíč a dále Dolní Rakousko, které je pro Vysočinu a Jihomoravský kraj dlouhodobým partnerem přeshraniční spolupráce.

Školství a vzdělávání

V kraji je mnoho středních škol různého zaměření. Problémem je nevhodná optimalizace místních středních škol a nezáměr o učňovské obory. Dalším velkým problémem, který má dopad i na ostatní faktory rozvoje, je absence navazujícího magisterského studia a technických oborů, které jsou důležité pro místní trh práce. Podniky na území kraje postrádají především inženýry technických oborů, vyučené, ale i absolventy průmyslových škol. Tento problém je nutné řešit z pohledu udržení a přilákání mladých lidí v kraji, protože trendem posledních let je migrace z Kraje Vysočina do regionu studia vysoké školy. Když si kraj neudrží mladé a vzdělané obyvatele, kteří by mohli obohatit trh práce o svoje vědomosti, bude pouze upadat.

Důležitým krokem pro zlepšení situace místního trhu práce a zaměstnanosti, je zlepšení zdejšího systému vzdělávání. Podstatnou roli pro rozvoj vysoké školství hraje získání akreditace na navazující studium a otevření technických oborů s ohledem na zdejší průmysl a stavebnictví. Vysoká škola polytechnická Jihlava již získala akreditace na navazující studium programu „Komunitní péče v porodní asistenci“ a pro kombinovanou formu studia oboru „Aplikovaná informatika“. V průmyslovém prostředí Kraje Vysočina je však potřeba rozvíjet i náležité technické obory. Samostatným tématem je místní optimalizace středních škol, která na základě průzkumu mezi zainteresovanými učiteli, není v současné podobě příliš efektivní. Nepříznivě se odrazila na zájmu studentů o některé školy, které museli snížit svoje nároky na přijímací zkoušky. Toto můžeme vidět např. na spojení tří středních škol v rámci města Jihlavy a to místní Střední odborné školy obchodu a služeb učňovského charakteru, Obchodní akademie a Střední zdravotnické školy. Spojení tří škol absolutně

odlišného charakteru má dle interních informací učitelů nepříznivé dopady především na zájem o studium na dříve prestižní Obchodní akademii. V tomto případě by doporučení směřovalo k optimalizaci škol se souvisejícími učebními obory. Důležitým krokem je také zatraktivnění učňovských oborů zaměřených, jako jsou instalatérství, zednictví či truhlářství a průmyslových oborů. Pracovníků v těchto oborech velmi ubývá, ale přitom jsou velmi žádaní. Řešením by mohlo být zařízení praxe v odborných firmách tohoto zaměření a spolupráce studentů s těmito podniky, kde by se mohli naučit nejen řemeslu, ale i tomu jak si v budoucnu takovou firmu založit a jak ji efektivně řídit. K této spolupráci by mohl přispět i Klastř přesného strojírenství či Národní dřevařský klastř. Finanční podpora zmíněných aktivit by byla možná prostřednictvím Krajských rozpočtů či čerpáním z Operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání, který je v současném programovém období přímo zaměřen na vysoké školy a jejich propojení s vědecko-výzkumnými institucemi nebo také z Integrovaného regionálního operačního programu. Z národních zdrojů by bylo možné využít finančních prostředků od Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy.

Výzkum, vývoj a inovace

Dle výsledků analýz si Kraj Vysočina nevede dobře ani v tomto odvětví. Dle porovnání s ostatními kraji ČR se Vysočina umístila až na 12. místě v rámci hodnocení dat o celkových výdajích na VaV. Podíl výdajů na VaV na HDP se také ukázal jako jeden z nejnižších, jeho hodnota se dlouhodobě pohybuje kolem 4 %. Přitom výzkum a vývoj je nezbytnou determinantou technologického pokroku regionu a také jeho konkurenceschopnosti. Myšlenku technologického pokroku jako determinanty rozvoje regionu řešil v teoriích růstu již R. Solow.

Na řešení špatné situace v oblasti výzkumu, vývoje a inovací má velký dopad i předešlý problém vzdělávání a struktury místního školství a samozřejmě odliv mladých a vzdělaných obyvatel. To znamená, že základem pro rozvoj výzkumného a vývojového prostředí je lidský kapitál a především jeho kvalita. V okrajové části krajského města byl nedávno otevřen nový Vědeckotechnický park a Centrum transferu technologií Vysočina, jehož spolupráce s místními vysokými školami by v budoucnu mohla pomoci místnímu podnikatelskému prostředí pomocí inovačních technologií. Další možností rozvoje prostředí VaV v kraji je implementace principů „Strategie inteligentní specializace“, která díky podpoře menšího počtu oborů či podniků umožňuje zaměstnancům dosáhnout vyšších pozic. Se zlepšením vědecko-výzkumného

prostředí samozřejmě souvisí i jeho financování, které je většinou využíváno prostřednictvím finančních příspěvků z evropských strukturálních fondů. V tomto případě opět z Operačního programu Výzkum, vývoj a vzdělávání. V rámci zdokonalování a inovace technologií místních firem by bylo možné využít finančních prostředků z Operačního programu Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost. Pro zefektivnění místní průmyslové výroby je pro místní podniky také možné spolupracovat v rámci Klastru přesného strojírenství. Z národních zdrojů je možné využít financí od Ministerstva průmyslu a obchodu, MŠMT nebo Grantové či Technologické agentury ČR. Technologická agentura ČR k 27.4.2016 vyhlásila třetí veřejnou soutěž pro Program podpory aplikovaného výzkumu a experimentálního vývoje DELTA. Tento program se zaměřuje na podporu spolupráce ve výzkumu a vývoji prostřednictvím společných projektů podniků a výzkumných organizací se zahraničními technologickými a inovačními institucemi.

Nejdůležitějším bodem, který by měl být přednostně vyřešen, je doprava. Bez rozvinuté a kvalitní dopravní infrastruktury a veřejné dopravy, není možné uskutečnit zlepšení v žádné jiné z problémových oblastí. Kraj není atraktivní pro zahraniční investory, čímž se i zmenšuje naděje na rozvoj cestovního ruchu a hlavně vědecko-technického prostředí, které je nezbytné pro další rozvoj kraje. Posiluje vzdělanost a zaměstnanost a tím i ekonomickou aktivitu obyvatel.

9. Závěr

Cílem této práce bylo prostřednictvím vybraných indikátorů posoudit rozvoj Kraje Vysočina a porovnat ho s ostatními kraji České republiky. Cíle bylo dosaženo na základě analýzy vývoje ekonomického prostředí, sledovaného dle vývoje hrubého domácího produktu, dále na základě komparace vývoje hrubého domácího produktu a dalších indikátorů s ostatními kraji České republiky a prostřednictvím vytvoření kompozitního indikátoru ekonomického růstu krajů pro rok 2014.

Rozvinutost regionu ve všech jeho směrech vypovídá leccos o jeho konkurenceschopnosti a postavení. Ekonomický rozvoj bývá sledován především orgány veřejné správy, jako jsou Krajské či Obecní úřady, Úřady práce či Finanční úřady. Tyto orgány se dle údajů získaných o ekonomické situaci regionu zaměřují na jeho slabé a silné stránky či výhody a nevýhody a využívají toho při sestavování svých strategií či cílů, kterých chtějí za určité období dosáhnout.

Ze zpracovaných a analyzovaných dat vzešly hlavní faktory rozvoje Kraje Vysočina a jeho umístění mezi ostatními kraji. Oblast dopravní infrastruktury se ve všech směrech ukázala jako neuspokojivá. Kraj má jako jediný v ČR nedořešený integrovaný dopravní systém veřejné dopravy. Kvůli absenci rychlostních silnic tvoří páteřní síť silnice III. třídy, které jsou však dlouhodobě ve špatném stavu. Plusem je však přílehlost k dálnici D1 a poloha mezi 2 hlavními centry, Prahou a Brnem, které by v budoucnu mohli sehrát velkou roli. V oblasti vzdělávání se jeví jako hlavní problém nedostatečné vysoké školství. V rámci obou místních vysokých škol chybí navazující magisterské studium a technické zaměření oborů. Za tahouna rozvoje kraje platí místní kulturní akce a vyžití, které každoročně lákají nespočet návštěvníků. Za nejdůležitější determinantu rozvoje bývá považován výzkum, vývoj a inovace, vedoucí k technologickému pokroku regionu a zaměstnanosti. Avšak v rámci porovnání tohoto ukazatele mezi kraji, se Vysočina umístila až na 12. místě, což může mít vliv i na negativní vývoj HDP na 1 obyvatele, dle kterého je Vysočina na 9. místě. Pozitivněji se oproti tomu vyvíjí čistý disponibilní důchod a nezaměstnanost v kraji. Pozitivní je také hospodaření místních orgánů veřejné správy, kde je Vysočina jediným krajem, který ve sledovaném období pouze jednou hospodařil se schodkovým výsledkem.

Kraj Vysočina je krajem s kvalitním životním prostředím a kulturním duchem, který má potenciál stát se v budoucnu domovem mladých a vzdělaných lidí,

ale i nových zahraničních firem či jejich poboček. K dalšímu rozvoji kraje je však nezbytné vyřešit či odstranit problematické oblasti a především dál rozvíjet pozitivní stránky kraje.

10. Literární zdroje

Asociace krajů České republiky. [online]. *Kraj Vysočina: Charakteristika kraje*. 2013 [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: <http://www.asociacekraju.cz/kraje-cr/kraj-vysocina/charakteristika-kraje-8/>.

BARRO, Robert Joseph, "Government Spending in a Simple Model of Endogenous Growth." *Journal of Political Economy* 98 (Oct. 1990), 103–125.

BARRO, Robert Joseph, SALA-I-MARTIN, Xavier, *Economic Growth*. 1995. McGraw-Hill, New York.

BECK, Thorsten, LEVINE, Ross, LOAYZA, Norman. *Finance and the sources of growth*. *Journal of Financial Economics* 58 (2000), 261–300.

BLAŽEK, Jiří. *Ekonomie, právo a hospodářská politika v českém prostředí*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, 392 s. ISBN 978-80-7357-847-3.

BLAŽEK, Jiří, UHLÍŘ, David. *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace*. Vyd. 2., přeprac. a rozš. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1974-3.

BUKÁČEK, Miloš. *Poznejme Vysočinu nástroji GIS*. [online]. Průmysl kraje Vysočina. 2011 [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: <http://gynome.nmm.cz/gisvysociny/index.php?ln=cz&id=8&cat=c&typ=menu>.

CALDERÓN, César, LIU, Lin. *The direction of causality between financial development and economic growth*. *Journal of Development Economics* 72 (2003), 321–334.

CZESANÝ, Slavoj, JOHNSON, Zdenka. *Ekonomický cyklus, hospodářská politika a bohatství zemí*. Vyd. 1. V Praze: Oeconomica, 2012, 235 s. ISBN 978-80-245-1863-3.

czso.cz. *Český statistický úřad* [online]. 2016 [cit. 2016-03-16]. Dostupné z: <http://www.czso.cz/>.

DAMBORSKÝ, Milan a kol.. *Regionální veřejná doprava v České republice* [online]. 2014. [cit. 2016-04-07]. ISBN 978-80-86669-28-1. Dostupné z: <http://www.centrarozvoje.cz/dokument/vysledky-2014/regionalni-verejna-doprava-v-ceske-republice.pdf>.

DAMBORSKÝ, Milan a kol.. *Socio-ekonomický vývoj krajů, veřejné finance a místní poplatky* [online]. 2013. [cit. 2016-04-07]. ISBN 978-80-86669-28-1. Dostupné z: http://www.centrarozvoje.cz/dokument/v2013/Brozura_Vysledky%20studie%20CCoC%202013.pdf.

DÉMURGER, Sylvie. *Infrastructure Development and Economic Growth: An Explanation for Regional Disparities in China?* Journal of Comparative Economics 29 (2001), 95–117.

DV Monitor. [online]. *Míra ekonomické aktivity*. 2016 [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: <http://www.dvmonitor.cz/system-indikatoru/metodika-vsech-indikatoru?id=28>.

ESFAHANI, Hadi Salehi, RAMÍREZ, María Teresa,. *Institutions, infrastucture and economic growth*. Journal of Development Economics 70 (2003), 443– 477.

FRAIT, Jan, ZEDNÍČEK, Roman. *Makroekonomie*. 1. vyd. Ostrava: VŠB-Technická univerzita, 1996. ISBN 80-7078-296-X.

FUCHS, Kamil, TULEJA, Pavel. *Základy ekonomie*. 2., upr. vyd. Praha: Ekopress, 2005, 347 s. ISBN 80-86119-94-7.

HALL, Robert, JONES, Charles. *What have we learned from recent empirical growth research?* Levels of economic activity across countries. American Economic Review, Papers and Proceedings 87 (1997), 173–177.

INTERNATIONAL INSTITUTE FOR MANAGEMENT AND DEVELOPMENT (2008). IMD World Competitiveness Yearbook. IMD: 2008.

JASUJA, Nikhilesh et al. *"Economic Development vs Economic Growth."* Diffen LLC, n.d. Web. 18 Nov 2015. <http://www.diffen.com/difference/Economic_Development_vs_Economic_Growth >.

JEŽEK, Karel a kol.. *Regionální řešerše Kraj Vysočina* [online]. 2014. [cit. 2016-04-08]. ISBN . Dostupné z: <http://www.spcr.cz/files/cz/sektorovedohody/vysocina1.pdf>.

JUREČKA, Václav. *Úvod do ekonomie: učební text pro studenty neekonomických oborů*. 3., upr. vyd. Ostrava: VŠB - Technická univerzita Ostrava, 2014, 290 s. ISBN 978-80-248-2515-1.

KADERÁBKOVÁ, Anna. *Technologická změna, růst a konkurenceschopnost*. V Praze: Vysoká škola ekonomická, 2001, 157 s. ISBN 80-245-0146-5.

KAMENÍČEK, Jiří. *Lidský kapitál: úvod do ekonomie chování*. Vyd. 1. V Praze: Karolinum, 2003. ISBN 80-246-0449-3. Dostupné také z: <http://kramerius.mzk.cz/search/handle/uuid:da8b6840-0980-11e3-9923-005056827e52>.

KLIKOVÁ, Christiana, KOTLÁN, Igor. *Hospodářská politika*. 3. vyd. Ostrava: Institut vzdělávání Sokrates, 2012, 293 s. ISBN 978-80-86572-76-5.

KRAJSKÝ ÚŘAD KRAJE VYSOČINA. *Program rozvoje Kraje Vysočina*. [online] Jihlava: 2015. [cit. 2016-3-11]. Dostupné z: http://www.kr-vysocina.cz/VismoOnline_ActionScripts/File.ashx?id_org=450008&id_dokumenty=4065070.

KREJČÍ, Tomáš. *Regionální rozvoj: teorie, aplikace, regionalizace*. 1. vyd. V Brně: Mendelova univerzita, 2010. ISBN 978-80-7375-414-3.

MACH, Miloš. *Makroekonomie II pro inženýrské studium*. 1. přeprac. vyd. Praha: Vysoká škola ekonomická, 1995. ISBN 80-7079-462-3.

MFČR – Ministerstvo financí České republiky. *Makroekonomická predikce* [online]. 29.1.2016. [cit. 2016-04-07]. ISBN ISSN 1804-7971. Dostupné z: <http://www.mfcr.cz/cs/verejny-sektor/makroekonomika/makroekonomicka-predikce/2016/makroekonomicka-predikce-leden-2016-23826>.

MINAŘÍK, Bohumil. *VII-kompozitní indikátory (teoretická část)*, In: [online]. 2012. [cit. 2015-12-11]. Dostupné z: https://is.mendelu.cz/auth/dok_server/slozka.pl?download=164586;id=87163;z=1.

MPSV. [online]. *Nový ukazatel registrované nezaměstnanosti v ČR*. 2012 [cit. 2016-04-07]. Dostupné z: http://www.mpsv.cz/files/clanky/13857/podil_nezamestnanych.pdf

PATRICK, H.T.. *Financial development and economic growth in underdeveloped countries*. Economic Development and Cultural Change 14, 1966.

PAVLAČKA, Ondřej. *Ekonomie 1 – Ekonomický růst*. 2014 [cit. 2016-04-28]. 7 s. Dostupné z: http://aix-slx.upol.cz/~pavlacka/E1_5_ek_rust.pdf.

REDLICOVÁ, Radka. *Regionální ekonomika: pro bakalářské studium*. 1. vyd. Brno: Mendelova univerzita v Brně, 2013. ISBN 978-80-7375-779-3.

ROMER, P.M.. *Endogenous Technological Change*. Journal of Political Economy, October 1990, s. 71-102.

SKOKAN, Karel. *Konkurenceschopnost, inovace a klastry v regionálním rozvoji*. Vyd. 1. Ostrava: Repronis, 2004, 159 s. ISBN 80-7329-059-6.

SVĚTOVÉ EKONOMICKÉ FÓRUM (2011). *The Global Competitiveness Report 2011-2012*. Geneva: 2011.

SVĚTOVÉ EKONOMICKÉ FÓRUM (2014). *The Global Competitiveness Report 2014-2015*. Geneva: 2014.

ŠRÉDL, Karel. *Znalostní ekonomika a vzdělávání*. Vyd. 1. V Praze: Česká zemědělská univerzita v Praze, Provozně ekonomická fakulta, c2010. ISBN 978-80-213-2039-0. Dostupné také z: <http://kramerius.mzk.cz/search/handle/uuid:68df9ac0-34bf-11e4-8f64-005056827e52>.

ŠVARCOVÁ, Jena. *Ekonomie: stručný přehled : teorie a praxe aktuálně a v souvislostech : učebnice : [2014/2015]*. Zlín: CEED, 2014. ISBN 978-80-87301-19-7.

TODARO, Michael. *Economic development*, New York: Addison Wesley, 2012. [cit. 2016-04-28]. ISBN 978-0-13-801388-2. Dostupné z: <http://eco.eco.basu.ac.ir/BasuContentFiles/57/57304a77-1269-4081-bd5b4c66b84b06a4.pdf>.

URBAN, Jan. *Teorie národního hospodářství*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 474 s. ISBN 978-80-7478-724-9.

VARADZIN, František. *Ekonomický rozvoj a růst*. 1. vyd. Praha: Professional Publishing, 2004, 329 s. ISBN 80-86419-61-4.

11. Seznam obrázků, tabulek a grafů

Tabulky:

- Tab. 1) Ukazatele ze sektoru průmyslu pro kraj Vysočina
- Tab. 2) Ukazatele sektoru stavebnictví pro kraj Vysočina
- Tab. 3) Ukazatele dopravy kraje Vysočina
- Tab. 4) Ukazatele z odvětví zdravotnictví kraje Vysočina
- Tab. 5) Vybrané ukazatele kultury v kraji Vysočina
- Tab. 6) Cestovní ruch v kraji Vysočina
- Tab. 7) Ukazatele výzkumu a vývoje v kraji Vysočina
- Tab. 8) Meziroční index HDP (předchozí rok = 100 %)
- Tab. 9) Čistý disponibilní důchod domácností v mil. Kč
- Tab. 10) Tvorba hrubého fixního kapitálu – struktura v % (ČR = 100)
- Tab. 11) Bilance veřejných rozpočtů
- Tab. 12) Roční průměr obecné míry nezaměstnanosti v %
- Tab. 13) Míra ekonomické aktivity obyvatel nad 15 let v %
- Tab. 14) Výdaje na výzkum a vývoj v mil. Kč
- Tab. 15) Hodnoty jednotlivých subindikátorů
- Tab. 16) Korelace proměnných
- Tab. 17) Výpočet průměrů a směrodatné odchylky k výpočtu standardizace
- Tab. 18) Standardizace dat, výpočet KI a určení pořadí krajů

Obrázky a grafy:

- Obr. 1) Schéma ekonomického cyklu
- Obr. 2) Rozdělení krajů dle hodnot kompozitního indikátoru

- Graf 1) HDP v krajích na 1 obyvatele (ČR = 100 %)
- Graf 2) HDP na 1 obyvatele v tis. Kč ve vybraných krajích
- Graf 3) Čistý disponibilní důchod domácností na 1 obyvatele v Kč

12. SEZNAM ZKRATEK

ČSÚ = Český statistický úřad

EA = ekonomická aktivita

HDI = human development index

HDP = hrubý domácí produkt

HUZ = hromadné ubytovací zařízení

IDS = integrovaný dopravní systém

ILO = International Labour Organization (Mezinárodní organizace práce)

MAX = maximum

MFČR = Ministerstvo financí ČR

MHD = městská hromadná doprava

MIN = minimum

MPSV = Ministerstvo práce a sociálních věcí

MŠMT = Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy

OP = operační program

Saldo PaV VR = Saldo příjmů a výdajů veřejných rozpočtů

SEF = Světové ekonomické fórum

VaV = výzkum a vývoj

VF = výrobní faktory

13. PŘÍLOHY

Tab. 17) Výpočet průměrů a směrodatné odchylky k výpočtu standardizace

Kraj	Nezaměstnanost	EA	Výdaje na VV	Saldo PaV VR
Typ indikátoru	MIN	MAX	MAX	MIN
Hlavní město Praha	2,5	62,1	29 636	1 926 716
Středočeský kraj	5,1	61,1	9 702	561 026
Jihočeský kraj	5,9	59,1	2 504	293 728
Plzeňský kraj	5,1	60,3	4 734	79 749
Karlovarský kraj	9	60,7	151	244 311
Ústecký kraj	8,5	57,6	1 214	442 418
Liberecký kraj	6,5	58	2 610	24 498
Královéhradecký kraj	6,2	58,2	2 051	339 104
Pardubický kraj	6,4	60,2	2 725	234 756
Kraj Vysočina	5,6	58,2	1 502	233 625
Jihomoravský kraj	6,1	59,6	17 002	44 366
Olomoucký kraj	7,7	56,5	3 373	187 691
Zlínský kraj	6,1	58,3	2 725	-75 360
Moravskoslezský kraj	8,6	57,8	5 176	-40 940
Průměr	6,4	59,1	6078,9	321120,5
Směrodatná odchylka	1,7	1,6	8041,3	496233,4

(zdroj: czso.cz, 2016)